

## Valtiovarainvaliokunta

### Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 4.6.2021.

##### *Lausunnot*

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ulkoasiainvaliokunta UaVL 5/2021 vp
- hallintovaliokunta HaVL 23/2021 vp
- lakivaliokunta LaVL 11/2021 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 15/2021 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 11/2021 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 4/2021 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 10/2021 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 13/2021 vp
- talousvaliokunta TaVL 22/2021 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 5/2021 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 8/2021 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 15/2021 vp

##### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- valtiovarainministeri Matti Vanhanen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, budjettipäällikkö Sami Yläoutinen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Mikko Spolander, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Terhi Järvikare, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Markus Teräväinen, valtiovarainministeriö
- veroasiantuntija Jussi Kiviluoto, valtiovarainministeriö
- yksikön johtaja Sanna Ruuskanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtava asiantuntija Niko-Matti Ronikonmäki, liikenne- ja viestintäministeriö
- neuvotteleva virkamies Jyrki Tanskanen, liikenne- ja viestintäministeriö

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

- johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- vanhempi ekonomisti Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- puheenjohtaja, professori Jouko Vilmunen, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- tutkimusjohtaja Essi Eerola, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- ennustepäällikkö Markku Lehmus, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- johtaja Elina Pylkkänen, Palkansaajien tutkimuslaitos
- johtava asiantuntija Outi Haanperä, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- pääekonomisti Minna Punakallio, Suomen Kuntaliitto
- kaupunginjohtaja Ritva Viljanen, Suurten kaupunkien C21-verkosto
- apulaisprofessori Lassi Ahlvik, Suomen Luontopaneeli
- puheenjohtaja, professori Eeva Furman, Kestävyyspaneeli
- pääekonomisti Pasi Sorjonen, Akava ry
- johtaja, pääekonomisti Penna Urrila, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääsihteeri Vertti Kiukas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Mika Kuismanen, Suomen Yrittäjät ry
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä
- professori Matti Tuomala
- yliopistotutkija Anna Elomäki
- VTT, dosentti Jaakko Kiander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kansaneläkelaitos
- Valtion liikuntaneuvosto

## VALIOKUNNAN PERUSTELUT

### *Talouden näkymät*

Koronavirusepidemia on vaikuttanut tuntuvasti julkiseen talouteen, jonka alijäämä on kasvanut mittavaksi vuoden 2020 aikana. Lähivuosien talouskasvu vahvistaa julkista taloutta, mutta tarkastelujaksolla julkisen talouden arvioidaan jäävän kriisiä edeltänyttä aikaa alijäämäisemmäksi.

Valtiovarainministeriön keväällä laatiman ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvaa 2,6 prosenttia vuonna 2021, 2,5 prosenttia vuonna 2022 ja 1,5 prosenttia vuonna 2023. Yksityisen kulutuksen arvioidaan kasvavan nopeasti säästämisen purkautuessa kulutukseen, minkä lisäksi myös vienti ja investoinnit elpyvät maailmantalouden kasvunäkymien myötä. Asiantuntijakuulemisessa myös muiden taloudellisia ennusteita laativien tahojen arviot olivat saman suuntaisia. Suomen Pankin 15.6.2021 julkaiseman ennusteen mukaan kasvu olisi kuitenkin em. arvioita nopeampaa. Suomen Pankki arvioi, että talous kasvaa 2,9 prosenttia vuonna 2021 ja 3,0 prosenttia vuonna 2022, mutta hidastuu 1,3 prosenttiin vuonna 2023 väestön ikääntymisen ja heikon tuottavuuskasvun vuoksi. Myös valtiovarainministeriön uusimmassa ennusteessa (17.6.2021) kasvun arvioidaan olevan aiemmin arvioitua nopeampaa.

## **Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**

Työllisten määrän ennustetaan kääntyvän kasvuun, mutta palveluiden hidas toipuminen pitää kasvua hitaana. Työllisten määrä ylittää vuoden 2019 tason vasta vuonna 2023, kun työllisyysasteen arvioidaan nousevan runsaaseen 73 prosenttiin. Taloudellisen aktiviteetin koheneminen kiihdyttää inflaatiota lähes 2 prosenttiin vuodessa.

Julkinen velka kasvoi voimakkaasti vuoden 2020 aikana, kun velkasuhde nousi lähes 10 prosenttiyksikköä korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä. Tulevina vuosina velkasuhteen kasvu hidastuu, mutta jatkuu edelleen nousten yli 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä.

Valiokunta pitää perusteltuna, että valtio on kantanut suurimman osan koronavirustilanteen vuoksi päätettyjen tukitoimien kustannuksista ja tukenut kuntia ja sosiaaliturvarahastoja epidemiasta koituvien haittojen lievittämiseksi. Valtionhallinto olikin vuonna 2020 julkisen talouden alasektoreista kaikkein alijäämäisin. Paikallishallinnon rahoitusasema sen sijaan kääntyi pitkälti tukitoimien ansiosta ylijäämäiseksi. Julkisen talouden suunnitelma sisältää ensimmäistä kertaa myös valmistelussa olevat hyvinvointialueet, jotka aloittavat toimintansa vuonna 2023 mittavien investointien vuoksi lievästi alijäämäisinä.

Myönteistä on, että koronapandemian vaikutukset julkiseen talouteen jäivät viimeisimpien tilastojen ja ennusteiden perusteella vuonna 2020 tehtyjä arvioita pienemmiksi. Suomen julkinen talous on selvinnyt kriisistä myös keskimääräistä paremmin kuin muut EU-maat.

Valiokunta toteaa, että talouskehityksen merkittävimmät riskit liittyvät kuitenkin edelleen yleiseen talouskehitykseen. Epidemian uudet aallot sekä mahdollisesti jälleen kiristyvät sulkutoimet voivat hidastaa talouden toipumista ja heikentää julkista taloutta niin hidastuneen talouskasvun kuin myös uusien tukitoimien myötä.

### ***Finanssipolitiikan linja***

Valiokunta on tyytyväinen hallituksen koronapandemian aikana toteuttamaan aktiiviseen ja vastuulliseen finanssipolitiikkaan, joka on mitoitettu suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla.

Finanssipolitiikka on ollut taantumassa voimakkaasti elvyttävää, kun hallitus on päättänyt laajoista toimita, joilla turvataan työpaikkoja ja toimeentuloa sekä helpotetaan yritysten taloustilannetta koronavirustilanteesta aiheutuvissa vaikeuksissa. Tehdyistä menolisäyksistä kohdistuu kehyskaudelle yhteensä 900 milj. euroa painottuen vuosiin 2022 ja 2023.

Koronavirustilanteen myötä Suomen talouden ja finanssipoliittisten tarpeiden kokonaiskuva poikkeaa merkittävästi siitä, mikä tilanne oli syksyllä 2019 vaalikauden kehystä asetettaessa. Hallitus luopui perustellusti menokehyksestä vuonna 2020, ja paluu kehysmenettelyyn vuonna 2021 sisälsi lukuisia poikkeamia. Julkisen talouden suunnitelmaa laatiessaan hallitus oli kuitenkin edelleen tilanteessa, jossa kehysten liikkumatila ei mahdollistanut ennakoimattomien menomuutosten huomioon ottamista eikä kaikkien hallituksen tarpeelliseksi katsomien uudistusten toteuttamista. Nämä rahoitustarpeet liittyvät mm. sote-uudistuksen rahoitusmalliin ja muutokustannuksiin, rahapeliuottojen alentumisen kompensointiin, pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin sekä vuoden 2020 lisätalousarviopäätöksistä aiheutuviin määräaikaisiin kehysmenojen lisäyksiin.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Osana puoliväliriihen ratkaisuja hallitus päätti siksi korottaa vaalikauden kehystä 900 milj. euroa vuonna 2022 ja 500 milj. euroa vuonna 2023. Linjana on vaalikauden loppua kohden asteittain laskeva menoura siten, että menotaso jatkaisi laskua edelleen vaalikauden päättymisen jälkeenkin.

Lisäksi hallitusohjelman mukaiseen kehysääntöön sisältyvä poikkeusolojen mekanismi on käytössä myös vuonna 2022 mahdollistaen 500 milj. euron kertaluonteiset menot. Niin ikään koronaan liittyvät välittömät ns. terveysturvallisuuden kustannukset (kuten testauksen ja rokottamisen menot) katetaan kehysten ulkopuolisina menoina vuosina 2021—2023.

Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on pitänyt kehystason ylitystä perusteltuna, mutta sitä on myös kritisoitu, koska ylityksen nähdään heikentävän kehysmenettelyn uskottavuutta ja kehyspäättökseen sitovuutta jatkossa. Kehystason noston ilman vastaavia tulopäätöksiä on lisäksi arvioitu vievän julkista taloutta kauemmaksi tasapainosta vuosina 2022 ja 2023 ja finanssipolitiikkaa myötäsykliseksi. Toisaalta kehystason korottaminen on nähty parempana vaihtoehtona kuin kehysääntöä kiertäminen, esimerkiksi kasvattamalla kehysten ulkopuolisia menoja.

Valiokunta pitää perusteltuna, ettei elvytystä lopeteta heti talouskasvun käynnistyttyä, sillä valtiovarainministeriön ennusteen mukaan tuotanto pysyttelee selvästi potentiaalisen tuotannon alapuolella lähivuodet. Tämä tarkoittaa, että talouden ylikuumenemista ei ole näköpiirissä ja taloudessa on edelleen käyttämätöntä kapasiteettia. Lisäksi terveyteen, hyvinvointiin ja osaamiseen suunnatut panostukset ovat yleensä sekä kokonaisuhyvinvointia lisääviä hyvinvointi-investointeja että taloudellisia investointeja, jotka kasvattavat pitkällä aikavälillä myös tuottavan työvoiman määrää ja vähentävät tarvetta yhteiskunnan resursseja sitoville korjaaville palveluille.

Samalla valiokunta pitää tärkeänä, että valtiontalouden kehysjärjestelmä säilytetään keskeisenä kansallisena finanssipolitiikan sääntönä, jolla turvataan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka. Sen uskottavuuden varmistamiseksi on kuitenkin tärkeää, että järjestelmää uudistetaan ja että kehysmenettelystä poikkeamisen mekanismit sovitaan ennakolta. Kynnys poikkeamiseen tulee asettaa korkealle. Vaalikauden alussa sovitun kehysten ylittäminen ei ole toivottavaa myöskään pitkäjänteisen julkisen talouden hoidon kannalta.

Valiokunta toteaa lisäksi, että EU:n finanssipoliittisessa säätelyssä on edelleen voimassa keväällä 2020 käyttöön otettu vakaus- ja kasvusopimuksen poikkeuslauseke, joka sallii poikkeaman julkista taloutta koskevista tavoitteista ainakin vuonna 2022. Tämä tuo liikkumavaraa kansallisen finanssipoliittisen lainsäädännön (869/2012) mukaisiin tavoitteisiin.

Voimassa olevasta poikkeuslausekkeesta huolimatta hallitus on asettanut finanssipolitiikan tavoitteet, jotka tähtäävät julkisen talouden alijäämälle asetetun kynnyksen (-3 prosenttia suhteessa BKT:hen) alittamiseen vuonna 2022 ja sen jälkeen rakenteellisen jäämän vahvistamiseen vuonna 2023. Poikkeuslausekkeen voimassaolon päättyttyä EU:n velkakriteerin (60 %) ylitys voi kuitenkin edelleen johtaa liiallisen alijäämän menettelyyn. Rakenteellisen jäämän vahvistamista tulisikin edelleen jatkaa siten, että Suomen asettama keskipitkän aikavälin tavoite (-0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen) saavutettaisiin. Tämä tukisi myös Suomen julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Valiokunta painottaa, että akuutin koronaviruksen väistyttyä on myös välttämätöntä ratkaista, miten vakaus- ja kasvusopimusta ja muita EU:n finanssipoliittisia sääntöjä uudistetaan ja miten niiden noudattaminen varmistetaan.

Valiokunta toteaa, että Suomen suhdannekuva on kääntymässä nykyisillä tiedoilla positiiviseksi, mutta tuotantokuilun arvioidaan pysyvän negatiivisena vuosina 2022—2023. Mikäli kehitys jatkuu vahvana, on perusteltua siirtyä asteittain kiristävämpään finanssipolitiikkaan, jotta finanssipolitiikka toimii mahdollisimman hyvin suhdanteita tasaavasti ja tukee puskureiden kehittämistä taloudellisesti hyvinä aikoina. Toisaalta sellaisessa tilanteessa, jossa pandemian neljäs aalto rautautuisi Suomeen kääntäen suhdanteen uudelleen negatiiviseksi, suhdannetta tukevat elvyttävät toimet ovat jälleen perusteltuja.

Verotuksen osalta valiokunta korostaa sen ennakoitavuutta ja suunnitelmallisuutta. Kokonaisveroastetta ei tule nostaa. Jos uudenlaisia verotuksen instrumentteja otettaisiin käyttöön, ne vaatisivat huolellisen valmistelun. Esimerkiksi maakuntaveron käyttöönotto ja verotuottojen uudelleen jakaminen valtion ja hyvinvointialueiden kesken edellyttää kokonaisvaltaista vaikutusarviointia, jossa on huomioitu esimerkiksi alueellinen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Verotuksen oikeudenmukaisuus tulee ottaa huomioon myös korona-ajan jälkeisissä veroratkaisuissa.

### *Talouden vakauttaminen*

Hallitus on päivittänyt hallitusohjelman talouspoliittisia linjauksia koronaviruksen myötä ja asettanut tavoitteeksi julkisen velkasuhteen kasvun taittamisen 2020-luvun puolivälissä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan velkasuhde kääntyy laskuun, jos julkisen talouden rahoitusasema vahvistuu nettomääräisesti 2—2,5 mrd. eurolla.

Valiokunta pitää tavoitetta tärkeänä, koska julkisessa taloudessa vallitsee edelleen väestön ikääntymisestä aiheutuva pitkän aikavälin kestävyysvaje. Mikäli julkisen talouden tulo- ja menorakenteeseen ja toimintaan ei tehdä pysyviä muutoksia, julkisyhteisöjen velka-asteen kasvu kiihtyy tulevien vuosikymmenten aikana. On myös muistettava, että korkotaso lähtee jossakin vaiheessa nousuun, minkä lisäksi talous kohtaa alijäämää lisääviä sokkeja jatkossakin. Näin ollen on tärkeää, että valtion velanotto kyky paranee ennen seuraavaa taantumaa. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että inflaation kiihtyminen saattaa nostaa valtionvelan korkomenoja, mikä kasvattaa entisestään julkisen talouden liikkumavaraa.

Valiokunta toteaa kuitenkin, että voimakkaalla julkisen talouden sopeutuksella on todennäköisesti negatiivisia vaikutuksia kasvuun ja työllisyyteen. Toisaalta kestävä talouskasvu ei voi myöskään perustua julkisen talouden kasvattamiseen. Tästä syystä on hyvä, että poikkeuksellisen korkeaa vuosien 2020—2021 menotaso alennetaan hallitusti asteittain. Tätä tukee päätös 370 milj. euron pysyvistä uudelleenkohdennuksista vuodesta 2023 alkaen. Lisäksi vuoden 2021 budjetti-riihen yhteydessä päätetään 100—150 milj. euron valtiontaloutta vahvistavasta veroratkaisusta, minkä ohella uusilla työllisyystoimilla on tarkoitus vahvistaa julkista taloutta 110 milj. eurolla hallituskauden loppuun mennessä.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

### *Kestävyystiekartta*

Hallitus tavoittelee talouden vakauttamista taloudellisen kestävyuden tiekartassa linjatuilla toimenpidekokonaisuuksilla, jotka koskevat työllisyyttä, talouskasvun edellytysten vahvistamista, julkisen hallinnon tuottavuuden kasvattamista ja kustannusvaikuttavuutta tukevia toimia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

*Työllisyystoimet.* Työllisyysaste on tarkoitus nostaa 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää työllisyystoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä osana velkasuhteen vakauttamistavoitetta. Puoliväliriihessä hallitus päätti toimenpiteistä, joilla tavoitellaan 40 000—44 500 lisätyöllistä. Merkittävimpiä toimia ovat mm. palkkatukiudistus, jatkuvan oppimisen uudistus, työ- ja elinkeinopalveluiden siirto kuntiin sekä siirron yhteydessä luotava rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi. Toimien arvioidaan vahvistavan julkista taloutta noin 150 milj. euroa, minkä lisäksi hallitus päättää hallituskauden loppuun mennessä työllisyystoimista, jotka vahvistavat julkista taloutta 110 milj. eurolla.

Rakenteellista työllisyyttä edistävät myös jo aiemmin, ennen kevään 2021 puoliväliriihtä tehdyt päätökset, joilla on arviolta noin 31 000—33 000 työllisen yhteisvaikutus vuoteen 2029 mennessä. Näitä ovat mm. oppivelvollisuuden laajennus, pohjoismainen työvoimamalli sekä palkkatuen uudistus ja osatyökykyisten työllisyyttä vahvistavat toimet. Näiden toimien arvioidaan vahvistavan julkista taloutta 300 milj. eurolla vuoden 2029 tasossa.

Valiokunta huomauttaa, että talouspoliittisen arviointineuvoston mukaan kaikki hallituksen työllisyystoimet eivät vahvista julkisen talouden tasapainoa asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Onkin tärkeää, että tehtyjen toimien vaikuttavuutta seurataan ja huolehditaan siitä, että resurssit ovat riittävät tavoitteiden saavuttamiseksi. On myös tärkeää siirtyä kohti aktiivisempaa työvoimapolitiikkaa ja edistää työmarkkinoiden toimintaa vahvistamalla aktiivisen työvoimapolitiikan voimavaroja. Valiokunta korostaa myös panostuksia digitaalisten ratkaisujen, tietojärjestelmien sekä digitaalisten palvelualustojen kehittämiseen.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen resursseja lisätään kehyskaudella, mitä myös eduskunta on kuluven vuoden talousarviomietinnön yhteydessä edellyttänyt. Vuosittainen lisäys on ensi vuodesta lähtien 5 milj. euroa. Jatkossa määräraharavetta on kuitenkin edelleen arvioitava, sillä saadun selvityksen mukaan väestöennusteissa vieraskielisten maahanmuuttajien määrän ennustetaan lisääntyvän lähes 500 000 henkilöllä vuoteen 2040 mennessä.

Valiokunta korostaa myös toimia, joilla vähennetään korkeaa rakenteellista työttömyyttä sekä koronaepidemian aikana kasvanutta pitkäaikaistyöttömyyttä. Työvoimapolitiikan helpottamiseksi on myös tärkeää kehittää työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä viranomaisprosesseja.

*Talouskasvun edellytysten vahvistaminen* liittyy erityisesti EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksella toteutettavaan Suomen kestävä kasvun ohjelmaan, joka on komission arvioitavana ja joka hyväksyttäneen EU-neuvostossa loppukesästä 2021. Ohjelma sisältyy kehyskauden budjettitalouden linjauksiin. Asiaan vielä liittyvien epävarmuuksien vuoksi rahoituskohden-

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

nukset on käsitelty menokokonaisuutena, joka puretaan menomomenteille myöhemmin talousarvioesitysten yhteydessä. Suomen enimmäissaanto vahvistuu vasta kesällä 2022, mutta selonteossa sen arvioidaan olevan noin 2,085 mrd. euroa.

Osin EU:n elpymisvälineen kautta on tarkoitus rahoittaa myös lisäpanostuksia, joilla Suomen t&k-menoja nostetaan kohti tavoitteena olevaa neljän prosentin BKT-osuutta. Suomen kilpailukyvyyn ja menestymisen kannalta on myös tärkeää, että hallitus on päättänyt perustaa parlamentaarisen työryhmän selvittämään keinoja, joilla sitoudutaan neljän prosentin TKI-tavoitteen saavuttamiseksi vaadittavaan julkisen sektorin t&k-rahoituksen kasvuun vuosikymmenen loppuun asti.

Valiokunta toteaa, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää julkisten tutkimuspanostusten vuosittaista korottamista, mikä on talouden tiukka tilanne huomioon ottaen erittäin haasteellista. Valiokunnan mielestä panostukset ovat kuitenkin perusteltuja, sillä pitkällä aikavälillä vahva osaaminen ja menestyminen kansainvälisessä kilpailussa vahvistavat kansantaloutta ja kansalaisten hyvinvointia, minkä lisäksi innovaatioilla on keskeinen rooli mm. kestäväen kehityksen haasteiden ratkaisemisessa.

*Rakenteelliset uudistukset.* Kestävyyttä on lisäksi tarkoitus parantaa tehostamalla julkisen hallinnon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta sekä kehittämällä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluprosesseja jo ennen sote-uudistuksen voimaantuloa. Näin lisätään julkisen talouden liikkumavaraa ja vähennetään meno- ja tulosopeutuksen tarvetta.

Keskeisin julkista taloutta pitkällä aikavälillä vahvistava rakenteellinen uudistus on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alussa. Uudistuksen muutosvaiheeseen liittyvien lisäkustannusten vuoksi julkisen talouden kustannussäästöt alkaisivat toteutua 2030-luvulla.

### ***Kestävä kehitys***

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy Suomen kunnianhimoista hiilineutraaliustavoitetta edistäviä määrärahoja yhteensä noin 2 mrd. eurolla vuonna 2022, jonka jälkeen määrärahat alenevät noin 1,7 mrd. euroon vuonna 2025. Vuoden 2022 tasoa korottaa mm. länsimetron ja muiden määräaikaisten raidehankkeiden avustusten ajoitus. Lisäksi julkisen talouden suunnitelmasa päätetyt säästöt vuodesta 2023 alkaen kohdistuvat osittain hiilineutraaliutta edistäviin määrärahoihin. Rahoitus suuntautuu pääosin työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön ja ulkoministeriön hallinnonaloille.

Selonteossa on otettu huomioon myös Suomen komissiolle toimittaman kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman linjaukset, joiden mukaan suunnitelman toteuttamiseen myönnettävästä EU-rahoituksesta kohdennetaan noin puolet vihreään siirtymään.

Valiokunta toteaa, että julkisen talouden suunnitelma sisältää perusteltuja toimia, jotka vahvistavat siirtymää hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen. Lisäksi luonnonsuojelun rahoituksen merkittävä nosto (51 milj. euroa vuodessa verrattuna kevään 2019 tekniseen kehykseen) edistää biodiversiteettisopimuksen mukaista tavoitetta pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

On tärkeää, että käynnissä olevaan kestävyysmurrokseen osallistuminen tehdään kansalaisille sujuvaksi ja taloudellisesti houkuttelevaksi sekä oikeudenmukaiseksi. Kestävyysmurros on otettava huomioon myös valtion, kuntien ja yritysten johtamisessa. Esimerkiksi kestävyyskriteerit huomioivilla julkisilla ja yksityisillä hankinnoilla voidaan edistää samanaikaisesti useita kestävyystavoitteita.

Valiokunta pitää hiilineutraaliustavoitteen määrätietoista tavoittelua hyvänä, mutta pitää samalla tärkeänä, että edelleen kehitetään kokonaisvaltaista näkemystä siitä, miten eri määrärahoilla varmistetaan kestävä kehitys tavoitteiden johdonmukainen toteutuminen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin lisäksi huomiota siihen, että taloudellisen tarkastelun ohella olisi käytettävä myös muita mittareita, jotka kuvaavat laajemmin luonnontilan ja kansalaisten hyvinvoinnin kehitystä.

Valiokunta korostaa niin ikään tarvetta tunnistaa ja raportoida ilmastopolitiikan ja kestävä kehityksen politiikan myönteisiä talousvaikutuksia ja toteaa, että mm. luontokatoa torjuvat toimet voivat olla luonteeltaan myös budjettineutraaleja. Esimerkkinä tällaisesta politiikkatoimesta voivat olla ekologiset kompensatiot, joita kehitetään osana luonnonsuojelulain uudistamista.

### **Hallinnonalakohtaisia kysymyksiä**

*Oikeusvaltion ja oikeudenhoidon toimintaedellytykset.* Valiokunta viittaa lakivaliokunnan lausuntoon (LaVL 11/2021 vp) ja kiinnittää vakavaa huomiota tuomioistuinlaitoksen, Syyttäjälaitoksen, Rikosseuraamuslaitoksen ja julkisen oikeusavun niukkaan perusrahoitukseen. Esim. tuomioistuimissa käsittelyajat ovat pidentyneet jo ennen koronakriisiä, minkä jälkeen ruuhkat ovat edelleen pahentuneet. Tietyissä asiaryhmissä keskimääräiset käsittelyajat ovat jo niin pitkiä, että viivästymiset aiheuttavat vakavaa haittaa oikeusturvan toteutumiselle. Lisäksi määräaikaisen rahoituksen varassa olevien tuomareiden määrä on huomattavan suuri.

Myös eduskunnan oikeusasiamies on vuotta 2019 koskevassa kertomuksessaan (K 15/2020 vp, s. 132) kiinnittänyt huomiota paitsi pitkiin käsittelyaikoihin myös määräaikaisen tuomarikunnan suureen määrään, joka vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuutta.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että oikeudenhoidon toimintaedellytykset ja oikeudenhoidon koko toimintaketjun toimintavarmuus turvataan kestäväällä tavalla.

*Väyläverkon rahoitus.* Hallitus antoi eduskunnalle huhtikuussa 2021 liikennepoliittisen selonteon, johon sisältyy ensimmäistä kertaa laadittu kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen liikennejärjestelmän kehittämistä koskeva strateginen suunnitelma. Se luo pohjan tie- ja raideinvestoinneille, kunnossapidolle ja kaikkien liikennemuotojen kehittämiseksi, ja sen valmistelua on ohjannut parlamentaarinen ohjausryhmä.

Suunnitelman toimeenpanon kannalta on valitettavaa, että kevään 2021 kehysriihessä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle päätettiin kohdistaa vuodesta 2023 eteenpäin 110 milj. euron säästövelvoite. Se on osoitettu tässä vaiheessa kokonaisuudessaan kehittämishankemomentille (31.10.77). Kuten valiokunta on liikennepoliittisesta selonteosta antamassaan lausunnossa (Va-



## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

VL 5/2021 vp) todennut, säästövelvoitteen kohdentamista on vielä tarpeen arvioida, sillä määrärahalleikkaus heikentää suunnitelman uskottavuutta ja vaikeuttaa sen toimeenpanoa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että suunnitelman toimeenpanoon varataan jatkossa riittävät resurssit, sillä esitetyt toimet edistävät Suomen kilpailukykyä ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, minkä lisäksi ne edistävät siirtymistä kohti vähäpäästöisempää liikennettä. Valiokunta painottaa, että kansallinen rahoitus tulee mitoittaa niin, että se antaa mahdollisuuden myös EU-rahoituksen täysimääräiseen hyödyntämiseen. Tämä on erityisen tärkeää uudella rahoituskaudella, jolloin tukikelpoisten ratahankkeiden määrä kasvaa Suomen rataverkolla.

*Kulttuuri.* Valiokunta kiinnittää huomiota taiteen ja kulttuurin merkitykseen ja niiden toimintaedellytysten turvaamiseen koronakriisin jälkeisessä tilanteessa. Luovilla aloilla on suuri merkitys hyvinvoinnin vahvistamisessa, minkä lisäksi niillä on huomattava työllistävä vaikutus. Luoviin aloihin liittyy edelleen merkittävää kasvupotentiaalia, ja luovien alojen edistäminen on nostettu vahvasti esille myös hallitusohjelmassa.

Valiokunta on tyytyväinen, että julkisen talouden suunnitelman mukaan luovia aloja ja kulttuuri-toimintaa tukevan rahaston pääomittamiseen osoitetaan osana hallituksen tulevaisuusinvestointeja 15 milj. euron vastinrahoitus vuonna 2022 edellyttäen, että vastaava rahoitus saadaan muista lähteistä. Myös Luovan talouden tiekartta (TEM:n julkaisu 2020:48) luo pohjaa luovien alojen yritysten kasvulle.

Koronaepidemiasta aiheutuneiden suurten taloudellisten menetysten vuoksi on myös poikkeuksellisen tärkeää, että kulttuuribudjetin kestävyys turvataan kehyskaudella ja että alalle ei suunnata leikkauksia.

*Rahapelitoiminnan tuotto.* Veikkaus Oy:n tuloutuksen arvioidaan jäävän selvästi aiempaa tasoa alhaisemmaksi, mihin vaikuttavat pelihaittojen torjuntaan liittyvät toimet sekä Veikkaus Oy:n markkinaosuuden supistuminen. Lisäksi koronaepidemia on vähentänyt tuottoa, kun pelisaleja ja -automaatteja on suljettu. Onkin tärkeää, että hallitus on päättänyt kompensoida rahapelitoiminnan edunsaajille vähentyneitä tuottojen tuloutuksia. Kokonaisuudessaan kompensatio rahapelitoiminnan edunsaajille on 330 milj. euroa vuonna 2022 ja 305 milj. euroa vuonna 2023.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että valmistelussa oleva uusi rahoitusmalli varmistaa kestävä ja tasapainoisen ratkaisun, jolla turvataan edunsaajien toimintamahdollisuudet ja toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu.

*VTR-rahoitus.* Valiokunta viittaa sote-uudistuksesta antamaansa lausuntoon (VaVL 1/2021 vp — HE 241/2020 vp) ja nostaa myös tässä yhteydessä esiin yliopistotasaisen terveyden ja sosiaalityön tutkimusrahoituksen aseman turvaamisen uudistuksessa, kuten eduskunta edellytti vuonna 2019 hyväksymässään lausumassa (VaVM 20/2019 vp — HE 29/2019 vp, HE 89/2019 vp). Eduskunta edellytti myös, että valtion tutkimusrahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen vahvistetaan ja saatetaan takaisin kasvu-uralle väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävän, korkeatasoisen ja vaikuttavan tutkimuksen varmistamiseksi. Valiokunta toteaa, että valtion tutkimus- ja koulutuskorvauksia koskeva sääntely ja talousarviorahoitus eivät

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

muutu sote-uudistuksen yhteydessä, mutta huolta on aiheuttanut se, missä määrin hyvinvointialueiden tutkimuspanostukset varmistavat tutkimusrahoituksen riittävyyden ja jatkuvuuden

*Kehitysyhteistyö.* Valiokunta viittaa ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon (UaVL 5/2021 vp) ja kiinnittää huomiota kehitysyhteistyöhön kohdennettavaan 35 milj. euron leikkaukseen vuodesta 2023 alkaen. Tämä tarkoittaa kehitysyhteistyömenojen BKT-osuuden laskua tulevina vuosina nykyisestä 0,5 prosentin tasosta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus edelleen tavoittelee määrätietoisesti YK-sopimusten mukaisen 0,7 prosentin BKT-osuutta kehitysyhteistyömenoihin ja painottaa, että kehitysyhteistyöllä on koronapandemian myötä entistä suurempi tarve. Myös kehitysyhteistyön tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota, jotta Suomen kehitysapu osataan ohjata parhaiten kehitystavoitteita edistäville sektoreille ja toimijoille. Tärkeää on lisäksi selvittää mahdollisuuksia tehdyn vähennyksen kompensoimisesta kasvattamalla kehitysyhteistyön finanssisijoituksia.

### ***Sukupuolittainen budjetointi***

Valtiontalouden keskipitkän aikavälin talouspoliittisilla linjauksilla on väistämättä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon, mutta julkisen talouden suunnitelmasta ei käy ilmi, millä tavalla tulojen ja menojen kohdentamisen sukupuolivaikutuksia on linjauksia tehtäessä arvioitu. Kokonaiskuvan saaminen tarkasteltavana olevan julkisen talouden suunnitelman vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon on tästä syystä hankalaa.

Julkisen talouden suunnitelma on tasa-arvonäkökulmasta tärkeä, sillä vuotuisen talousarvioprosessin painopiste on keväisessä julkisen talouden riihessä, jolloin tehdään päätökset monista talousarvioesitykseen sisällyvistä toimista. Uusien, julkiselle taloudelle kustannuksia aiheuttavien tasa-arvotoimenpiteiden tulisi sisältyä erityisesti hallituskauden ensimmäiseen kehukseen, joka luo rahoituspuolelman vaalikauden keskeisille uudistuksille.

Valiokunta pitää tärkeänä, että sukupuolivaikutusten arviointia kehitetään julkisen talouden suunnitelmassa, sillä sukupuolittaisen budjetoinnin toimivuus edellyttää, että se läpäisee talousarvioprosessin hallitusohjelmasta julkisen talouden suunnitelmaan ja valtiontalouden kehyksiin ja sieltä talousarvioesitykseen, budjettilakeihin ja tulosohjaukseen. Julkisen talouden suunnitelma tarjoaa myös vuosittaisia talousarvioesityksiä paremman mahdollisuuden tarkastella talouspolitiikan sukupuolivaikutuksia kokonaisvaltaisesti ja pitkäkestoisesti.

On myös tärkeä tunnistaa koronakriisin aiheuttamat sukupuolivaikutukset, jotta näihin vaikutuksiin voidaan vastata päätöksenteossa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on mm. arvioitu, että yrityksille ja kansalaisille suunnatut tukitoimet ovat tukeneet sukupuolten tasa-arvoa, sillä työelämän sukupuolenmukaisen eriytymisen vuoksi etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen henkilöstö on pääosin naisia. Myös kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien liisäykset ovat olleet tasa-arvonäkökulmasta tärkeitä.

Valiokunta on tyytyväinen siihen, että valtioneuvosto on käynnistänyt tutkimuksen koronakriisin vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. Tutkimus valmistuu keväällä 2022, ja sen tavoitteena on

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

tuottaa tutkittua tietoa koronakriisin terveydellisistä, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista eri mies- ja naisryhmiin ja sukupuolten tasa-arvoon yhteiskunnassa.

### *Hyvinvointialueiden talous*

Julkisen talouden suunnitelmassa on otettu huomioon sote-uudistuksen keskeiset vaikutukset valtion- ja kuntatalouteen. Laskelmat ovat tässä vaiheessa vielä alustavia, ja ne tarkentuvat seuraavan julkisen talouden suunnitelman valmistelun yhteydessä.

Hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on tämänhetkisen arvion mukaan yhteensä n. 21,1 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla. Rahoitus sisältää kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyvien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen rahoituksen. Rahoitus muodostuu pääasiallisesti siirroista, jotka tehdään kuntien peruspalvelujen valtionosuuden (arviona n. 5,3 mrd. euroa) ja kuntien verotulomenetysten kompensaaation (arviona n. 1,8 mrd. euroa) momenteilta sekä lisäyksestä, joka vastaa valtion tuloverojen sekä yhteisöveron tuoton kasvua uudistuksen veroperustemuutosten seurauksena. Rahoituksen siirto kuntien verotuloista on arviolta n. 13,4 mrd. euroa.

Valtion hyvinvointialueille myöntämän sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisen rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain koko maan tasolla huomioimalla ennakoitu palvelutarpeen kasvu, kustannustason nousu sekä tehtävämootokset. Palvelutarpeen arvioitua vuosittaista kasvua korotetaan mm. siirtymävaiheen kustannusten vuoksi 0,2 prosenttiyksiköllä vuosina 2023—2029, mutta vuodesta 2025 eteenpäin palvelutarpeen kasvu ja 0,2 prosenttiyksikön korotus otettaisiin huomioon 80-prosenttisesti. Näin pyritään hillitsemään kustannusten kasvua. Palvelutarpeen kasvun arvioidaan lisäävän hyvinvointialueiden rahoitusta vuoden 2023 noin 250 milj. eurosta aina runsaaseen 700 milj. euroon vuonna 2025.

Valiokunta viittaa sote-uudistuksesta antamaansa lausuntoon ja toteaa, että kustannusten kasvua hillitsevät kannustimet ovat suhteellisen vähäisiä. Uudistuksen vaikutus kustannusten kasvun hillintään riippuukin olennaisesti mm. uudistuksen toimeenpanosta ja siitä, miten kustannusten kasvua hillitsevät toiminnalliset mekanismit saadaan vietyä käytäntöön ja miten niistä syntyvät säästö- ja tehostamispotentiaalit pystytään hyödyntämään. Uudistuksen vaikutus kustannusten kasvun hillintään riippuu myös siitä, missä määrin valtio pystyy eri keinoin ohjaamaan hyvinvointialueita kustannustehokkaaseen ja ennalta ehkäisevään toimintaan, sekä viime kädessä lisärahoituksen saamiselle asetettavien ehtojen kautta.

Uudistuksesta aiheutuu merkittäviä muutuskustannuksia, joista suurimpien arvioidaan aiheutuvan ICT-kokonaisuudesta. Siihen on tälle kehyskaudelle varattu yhteensä noin 410 milj. euroa. Myös kunnille on arvioitu aiheutuvan ICT-kustannuksia, mutta niitä käsitellään vasta seuraavassa julkisen talouden suunnitelmassa tietojen täsmennyttyä. Lähtökohtana on, että kunnille uudistuksesta aiheutuvat muutuskustannukset korvataan kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta.

Valiokunta korostaa antamansa lausunnon mukaisesti, että ICT-ratkaisuilla on osaltaan hillittävä palvelutuotannon kustannuspaineita ja lisättävä palveluiden tehokkuutta ja laatua.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Uudistuksella on myös merkittäviä palkkaharmonisointikustannuksia, mutta niihin ei ole kehyksessä varattu erillisrahoitusta. Palkkaharmonisoinnin kustannusvaikutus ja ajoittuminen riippuvat mm. hyvinvointialueille rakennettavasta palkkausjärjestelmästä. Ne rahoitetaan hyvinvointialueiden rahoitusmallin puitteissa, ja viime kädessä ne tulevat kustannustason tarkastuksen myötä osaksi hyvinvointialueiden rahoitusta.

Kuten valiokunta on em. lausunnossaan todennut, on perusteltua, että palkkaharmonisoinnin kustannukset katetaan valtion yleiskatteisella rahoituksella, koska palkkakustannukset ovat osa hyvinvointialueen toimintamenoja. Aiempien kokemusten mukaan palkkojen yhteensovittaminen vie useampia vuosia ja se saattaa tapahtua myös eritahtisesti eri alueilla, jolloin sen kustannusvaikutus näkyy asteittain. Palkkaharmonisoinnin tarve kohdistuu 6,2 mrd. euron kustannuspohjaan. Jos palkkojen harmonisoinnin kustannukset olisivat suunnilleen samansuuruiset kuin toteutuneissa kuntaliitoksissa ja yhteistyöalueiden perustamisissa (1,5—3 %), uudistuksen kustannusvaikutus olisi noin 124—434 milj. euroa.

Valiokunta toteaa, että jatkossa julkisen talouden suunnitelma on myös keskeinen hyvinvointialueiden ohjausväline, sillä hyvinvointialuetta koskevan lakiehdotuksen 12 §:n mukaan siinä arvioidaan hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyttä tehtävien hoitamiseen kokonaisuutena sekä hyvinvointialueittain. Lisäksi suunnitelmassa käsitellään hyvinvointialueiden tehtäviä ja velvoitteita, taloutta sekä valtion hyvinvointialuetalouteen liittyviä taloudellisia vastuita. Julkisen talouden suunnitelma ohjaa näin ministeriöitä niiden valmistellessa hyvinvointialuetta koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta.

### ***Kuntatalous***

#### *Yleistä*

Kuntatalouden tila on ollut pitkään varsin heikko, mutta vuonna 2020 kuntatalous kokonaisuutena vahvistui merkittävästi valtion koronatukien ja maltillisen menokehityksen seurauksena. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate vahvistui tilinpäätösarvioiden mukaan 2,4 miljardia euroa vuodesta 2019 ollen noin 4,6 miljardia euroa vuonna 2020. Tämä aiheutui sekä kuntien verotulojen suotuisasta kehityksestä että valtionosuuksien voimakkaasta kasvusta, kun valtaosa koronatuista kohdennettiin kuntatalouteen valtionosuuksien kautta. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli vuonna 2020 vain kaksi, kun vuonna 2019 niiden määrä oli 65. Kuntayhtymien talous sen sijaan heikkeni, minkä taustalla on mm. sairaanhoitopiirien heikentynyt tulos. Kuntayhtymien tilikauden tulos oli vuonna 2020 noin 73 miljoonaa euroa negatiivinen.

Koronaepidemian vuoksi myönnettyt tuet eivät kuitenkaan poista taustalla olevia kuntatalouden kestävyysongelmia. Kuntatalouden tilan arvioidaan kuitenkin pysyvän vahvana vielä vuonna 2021, mutta sen arvioidaan heikkenevän voimakkaasti vuonna 2022. Saadun selvityksen mukaan talouden heikentyminen kohdistuu kuntakokoryhmittäisten painelaskelmien mukaan erityisesti 20 000—40 000 asukkaan kuntiin sekä yli 100 000 asukkaan kuntiin.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

### *Kuntataloutta koskevat linjaukset*

Hallitus asetti ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassaan syksyllä 2019 tavoitteen, jonka mukaan paikallishallinnon rahoitusasema saa olla vuonna 2023 korkeintaan 0,5 prosenttia alijäämäinen suhteessa kokonaistuotantoon. Poikkeuksellisen tilanteen vuoksi rahoitusasematavoitetta ei asetettu keväällä 2020, mutta nyt asetettu rahoitusasematavoite on sama kuin vuoden 2019 syksyllä eli alijäämä saa olla korkeintaan 0,5 prosenttia vuonna 2023. Paikallishallinnon rahoitusasema on nykyisten painelaskelmien mukaan 0,6 prosenttia alijäämäinen vuonna 2023.

Hallitus päätti niin ikään syksyllä 2019, että sen toimenpiteiden nettovaikutus kuntatalouden toimintamenoihin saa olla vuonna 2023 korkeintaan 520 milj. euroa verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Keväällä 2020 todettiin, että menorajoite on ylittynyt. Nyt lähtökohdانا on, että menorajoitetta ei seurata enää vuonna 2023, koska sote-palvelut ja pelastustoimi siirtyvät silloin hyvinvointialueille ja kuntien tehtäväkenttä pienenee merkittävästi.

Keskeistä on, että voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kuntien uusiin ja laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Näin ollen paikallishallinnon rahoitusasema ei muutu valtion kantaessa uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden täyden rahoitusvastuun valtionosuuksissa. On myös välttämätöntä, että em. tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti, jotta niitä vastaava valtionosuuden kasvu vastaa täysimääräisesti tehtävien aiheuttamaa kustannusten kasvua.

### *Valtion toimenpiteet — valtionavut ja kuntien tehtävät*

Kuntien valtionavut vähenevät kehyskaudella tuntuvasti sote-uudistuksen vuoksi: ne ovat 13,1 mrd. euroa vuonna 2022, mutta kehyskauden lopulla vuonna 2025 enää 4,7 mrd. euroa. Sote-uudistukseen liittyvät laskelmat, ml. arvio kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista, ovat kuitenkin tässä vaiheessa vielä alustavia, ja ne tarkentuvat keväällä 2022 valmisteltavan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä.

Kuntien talouden ennustettavuuden parantamiseksi kustannustenjaon tarkistuksen menettelyä tarkennetaan, jotta kustannustenjaon tarkistuksen suuret vuosittaiset vaihtelut saadaan minimoitua. Laskentatavan muutos täsmennetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin syksyllä 2021. Tällä uudella laskentatavalla valtion ja kuntien välinen seuraava kustannustenjaon tarkistus olisi 562 milj. euroa, joka tehtäisiin vuoden 2022 talousarvion yhteydessä.

Julkisen talouden suunnitelma lähtee kuitenkin siitä, että vuoden 2022 kustannustenjaon tarkistuksen valtionosuusvaikutus (562 milj. euroa) jätetään huomioon ottamatta, koska kehystilanne on tiukka ja kuntien vuoden 2020 taloudellinen tilanne oli koronatukien vuoksi ennakoitua parempi. (Kuntatalouden tulos oli noin 1,6 mrd. euroa ylijäämäinen.) Kehyspäätöksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien tasoa korotetaan vuonna 2022 noin 246 milj. eurolla. Näiden linjausten nettovaikutus on hieman yli 300 milj. euroa valtionosuuksien tasoa alentava vuonna 2022.

Mitä tulee kuntien koronatuksiin, ne olivat vuonna 2020 yhteensä noin 3 mrd. euroa, kun huomioon otetaan valtionosuuksien ja -avustusten lisäys sekä yhteisöveron jako-osuuksien korotus.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Noin puolet tuesta kohdennettiin kuntatalouteen valtionosuuksien lisäyksinä. Kuntatalousohjelman mukaan tuki ylitti runsaalla miljardilla eurolla koronasta aiheutuneet kustannukset (Valtiovarainministeriön julkaisuja - 2021:25).

Valiokunta toteaa, että valtion tuki on ollut tuntuva, mutta sen avulla on vältytty suurilta lomautuksilta ja irtisanomisilta ja pystytty turvaamaan kuntalaisten peruspalvelut. Tässä vaiheessa ei myöskään vielä tiedetä epidemiasta aiheutuvaa jälkilaskua. Esim. osa koronakriisin kustannuksista syntyy kasvavina palvelu- ja hoitojonoina, joiden kustannukset saattavat näkyä vasta myöhemmin. Kuntatalouden kannalta on myös tärkeää, että edelleen vuonna 2021 kuntataloudelle kompensoidaan koronan vaikutuksia valtionosuuksin, avustuksin sekä korotetulla yhteisöveron jako-osuudella, minkä lisäksi vuodesta 2023 lukien kuntatalouden pidemmän aikavälin menopaineet hellittävät sote-tehtävien siirtyessä hyvinvointialueille.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kuntien valtionosuutta leikataan vuodesta 2022 alkaen pysyvästi ns. kiky-vähennyksellä, joka pienentää kuntien peruspalveluiden ja opetustoimen valtionosuusrahoitusta vuosittain yhteensä noin 250 milj. eurolla. Valiokunnan mielestä tätä linjausta on vielä syytä arvioida, koska kunta-alan työmarkkinaratkaisussa luovuttiin pääosin kilpailukykyopimukseen liittyneestä työajan pidennyksestä.

Hallitusohjelman mukaisia uudistuksia jatketaan vuonna 2022. Uusina toimenpiteinä valtionosuutta kohdennetaan mm. seulontaohjelman laajennukseen (10 milj. euroa), lastensuojeluun (4,8 milj. euroa) sekä varhaiskasvatuksen uudistuksen tukeen yhteensä noin 15 milj. euroa peruspalvelujen valtionosuuden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kautta. Hoitohenkilöstön vähimmäismitoituksen korottamiseen osoitetaan 96,5 milj. euroa. Uudistuksen vuositaso kustannukseksi on arvioitu 265,8 milj. euroa vuonna 2024, jolloin kustannuksista vastaavat hyvinvointialueet. Sote-uudistukseen varaudutaan palvelurakennetta kehittämällä, johon on vuonna 2022 varattu 132,9 milj. euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan keskeinen uudistus on oppivelvollisuuden laajentaminen, jonka arvioidaan lisäävän kuntien kustannuksia 129 milj. euroa vuodesta 2024 eteenpäin. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota rahoituksen riittävyyteen ja pitää välttämättömänä, että valtionrahoitus kattaa oppivelvollisuuden pidennyksestä aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti, jotta uudistus ei heikennä koulutuksen järjestäjien rahoitusasemaa. Oppimateriaalikustannukset tulee korvata myös kansanopistoille oppivelvollisille järjestettävässä koulutuksessa. Rahoituksen riittävyyttä on seurattava ja arvioitava uudistuksen toimeenpanon yhteydessä.

Kuntien rooli ja vastuu vahvistuvat myös TE-palveluissa, kun työllisyyden kuntakokeilut ovat käynnistyneet 1.3.2021. Lisäksi hallitus on linjannut puoliväliriihessään, että TE-palvelut siirtyvät kunnille vuoden 2024 aikana. Tähän liittyvät taloudelliset vaikutukset tarkentuvat valmistelun edetessä, ja ne sisällytetään julkisen talouden suunnitelmaan vasta myöhemmin.

### *Kuntatalouden näkymät kehyskaudella*

Kuntatalouden kehityksen arviointiin liittyy varsin paljon epävarmuutta koronapandemian ja sote-uudistuksen vuoksi. Kuntatalouden toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan vuonna 2022, kun koronapandemian hoitoon vaadittavat lisäpanostukset poistuvat suurimmaksi osaksi.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Vuosi 2023 on kuntataloudessa poikkeuksellinen niin menojen kuin tulojenkin osalta, kun sote-uudistuksen seurauksena kuntien toiminnan kustannukset vähenevät ja käyttötalousmenoista noin puolet siirtyy pois. Kuntien valtionosuuksia, veromenetysten korvauksia ja verotuloja vähennetään koko maan tasolla siirtyviä kustannuksia vastaavasti. Vuonna 2023 kuntien verotulojen arvioidaan alenevan 47,2 prosenttia ja valtionosuuksien 70,3 prosenttia. Uudistuksen jälkeen kuntatalouden jäljelle jäävistä kustannuksista suurin osa syntyy varhaiskasvatuksen sekä koulutuksen järjestämisestä.

Kuntien menopaineet ja veroprosenttien korotuspaineet helpottuvat, kun nopeimmin kasvavat väestön ikääntymiseen liittyvät menot siirtyvät pois kuntataloudesta. Tämä ei kuitenkaan poista kuntien tulojen ja menojen välistä epäsuhtaa, sillä kuntatalouden menojen arvioidaan pysyvän koko kehyskauden tuloja suurempina. Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta pysyy painelaskelman mukaan noin 1 mrd. euroa negatiivisena vuosina 2024—2025, minkä lisäksi kuntien taloudellisen eriytymisen ennakoitaan jatkuvan. Tarve kuntasektorin kestävyttä parantaviin rakenteellisiin uudistuksiin on siten yhä ajankohtaisempi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että sote-uudistuksen vaikutuksia kuntatalouteen ja kuntien talouden tasapainoon seurataan huolellisesti ja että esille nouseviin epäkohtiin reagoidaan nopeasti ja oikea-aikaisesti. Erikseen on syytä seurata suurten kaupunkien kehitystä ja elinvoimaisuutta. Myös kuntien verokertymiä on seurattava ja varmistettava, että kunnallisveroprosentin suhteen ei tapahdu voimakasta eriytymistä sen jälkeen, kun veron korottaminen on uudistuksen voimaantulo vuoden jälkeen mahdollista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kunnille luodaan aidot kannustimet tukea elinkeino- ja elinvoimapolitiikkaa. Samalla on myös tärkeää, että kunnat itse tekevät rakenteellisia uudistuksia ja toimia, jotka parantavat taloutta, tuottavuutta, työllisyyttä sekä kuntien elinvoimaisuutta. On myös tärkeää, että kunnat edistävät kuntalaistensa terveyttä ja hyvinvointia, sillä parempi terveys ja työllisyys näkyvät myönteisesti kuntien tulorahoituksessa (verotulojen kautta) ja kustannuksissa (perustoimeentulotuen ja työmarkkinatuen rahoitusosuuksien kautta).

Valiokunta pitää hyvänä, että valtiovarainministeriö on asettanut tulevaisuuden kuntapolitiikan toimenpidevaihtoehtoja valmistelevan työryhmän, jonka toimikausi päättyy kuluvan vuoden loppuun. Sen tavoitteena on tuottaa poliittiseen päätöksentekoon kuntapolitiikan kokonaisuutta koskevia toimenpide-ehdotuksia. Kokonaisuudessa käydään läpi kuntien rahoituspohjan ja tehtävien tasapainoa ja kestävyyttä, kuntien roolia ja itsehallintoa, kuntien toimintatapoja, yhteistyötä ja kuntarakennetta sekä valtion kuntiin kohdistamaa ohjausta eri muodoissaan.

### ***Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot***

Eläkkeiden etukäteisrahastoinnin ansiosta työeläkesectori on ollut voimakkaasti ylijäämäinen, mutta eläkeikäisen väestön määrän lisäys kasvattaa eläkemenoja, mikä on johtanut työeläkelaitosten ylijäämän supistumiseen. Kokonaisuutena työeläkelaitosten ylijäämä on supistunut 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen keskimäärin runsaasta kolmesta prosentista suhteessa BKT:hen 0,2 prosenttiin vuonna 2020.

## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

Työeläkesektorin ylijäämän arvioidaan paranevan vuonna 2021 n. 0,6 prosenttia suhteessa BKT:hen väliaikaisen maksualennuksen päättyessä sekä palkkasumman kasvaessa. Myös sektorin omaisuustulojen arvioidaan kääntyvän kasvuun vuonna 2021. Työnantajan työeläkemaksua korotetaan vuosina 2022—2025 vuoden 2020 alennuksen kompensoimiseksi, jolloin sektorin ylijäämä paranee.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema kääntyi vuonna 2020 hieman alijäämäiseksi koronaviruskriisin aiheuttaman työttömyysmenojen nopean kasvun takia, mutta valtion tuki työllisyysrahastolle paransi sektorin rahoitusasemaa. Sektorin arvioidaan palaavan vuonna 2021 lähelle tasapainoa mm. työttömyysvakuutusmaksun korotuksen ansiosta. Kun työttömyys alenee, sektorin rahoitusaseman ennakoitaan paranevan hieman ylijäämäiseksi. Keskipitkällä aikavälillä sektori on lähes tasapainossa, mutta rahoitustasapaino voi vaihdella hieman vuosittain puskurirahastojen joustaessa.

### *Valtion taloudelliset vastuut ja riskit*

Valtion vastuiden suurimmat osa-alueet ovat valtionvelka, eläkevastuut sekä valtiontakaukset ja -takuu. Eläkevastuun määräksi vuoden 2020 lopussa on laskettu 93,1 mrd. euroa. Suurin kasvu viimeisten kymmenen vuoden aikana on tapahtunut valtionvelan sekä valtiontakauksien ja -takuiden määrässä. Valtionvelka on vuodesta 2008 kasvanut 54 mrd. eurosta 124,8 mrd. euroon vuoteen 2020. Valtiontakauksien ja -takuiden voimassa oleva kanta on puolestaan vuodesta 2010 kasvanut 23,2 mrd. eurosta 62 mrd. euroon vuoden 2020 lopussa.

Koronakriisistä aiheutunut valtion velanotto pystyttiin toteuttamaan käytännössä nollakorolla, ja myös vuoden 2021 uuden velan keskimääräinen korko on ollut hieman negatiivinen, vaikka Suomen valtion kymmenvuotisen lainan markkinakorko on vuonna 2021 noussut positiiviseksi. Laajemmasta korkotason noususta ei ole vielä merkkejä, vaikka erityisesti USA:ssa inflaatio onkin kiihtynyt.

Valiokunta toteaa, että matalan korkotason kestoja ei kuitenkaan tiedetä, mikä aiheuttaa riskin korkomenojen nousulle. On näin ollen tärkeää harkita, missä vaiheessa korkotason nousulta kannattaa suojautua esim. tukeutumalla pitkäaikaiseen lainanottoon.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että erityisesti vientitakuiden riskipuskurit ovat koronapandemian aikana pienentyneet olennaisesti. Tämä lisää riskiä jäljelle jäävien riskipuskureiden riittämättömyydestä ja valtion budjetin menovaikutuksista.

Julkisen talouden toimintaan liittyvät riskit ovat monin tavoin sidoksissa yleiseen taloudelliseen kehitykseen. Vastuiden realisoitumisesta aiheutuvat kustannukset voivat aiheuttaa merkittävän rasituksen kansantaloudelle, mikä korostaa valtiota sitoviin taloudellisiin päätöksiin ja vastuiden hallintoihin ja seurantaan liittyvän huolellisen riskien arvioinnin ja riskienhallinnan tärkeyttä.

## **VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS**

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:



## Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp

*Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 3/2021 vp johdosta.*

### **Valiokunnan kannanottoehdotus**

*Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta, mutta eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän seuraaviin toimenpiteisiin:*

*Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa määrätietoisia toimia julkisen talouden vakauttamiseksi keskittyen erityisesti talouden kasvutekijöiden vahvistamiseen, työllisyysasteen nostamiseen sekä tuottavuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen kaikilla sektoreilla.*

Helsingissä 18.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd  
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk  
jäsen Anders Adlercreutz r  
jäsen Tarja Filatov sd  
jäsen Timo Heinonen kok  
jäsen Anneli Kiljunen sd  
jäsen Esko Kiviranta kesk  
jäsen Jari Koskela ps  
jäsen Pia Lohikoski vas  
jäsen Matias Martinen kok  
jäsen Raimo Piirainen sd  
jäsen Sari Sarkomaa kok  
jäsen Sami Savio ps  
jäsen Iris Suomela vihr  
jäsen Pia Viitanen sd  
jäsen Ville Vähämäki ps  
varajäsen Markku Eestilä kok (osittain)  
varajäsen Sari Essayah kd (osittain)  
varajäsen Inka Hopsu vihr  
varajäsen Anne Kalmari kesk  
varajäsen Lulu Ranne ps  
varajäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko  
valiokuntaneuvos Mari Nuutila

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

**Vastalause 1 /ps**

**Perustelut**

Julkisen talouden suunnitelman tulisi antaa totuudenmukainen kuva lähivuosien todennäköisestä talouskehityksestä ja sisältää uskottavat keinot, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään.

Käsittelyssä oleva suunnitelma perustuu kuitenkin ylioptimistisiin odotuksiin muun muassa työllisyystoimien tehokkuudesta, eikä se sisällä konkreettisia keinoja valtiontalouden ja kuntatalouden tervehdyttämiseksi.

Hallitus on tosiasiallisesti luopunut hallitusohjelmassa asetetuista julkistaloutta sekä työllisyyttä vahvistavista tavoitteistaan. Työllisyystavoitteen toteutuminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, joita julkisen talouden suunnitelma ei sisällä.

Kuluvan hallituskauden aikana budjettikehyksistä ei pidetä kiinni vaan kulutetaan vastuuttomasti. Säästökuuri alkaa vasta vuonna 2023, jolloin eräitä kehysmenoja alennetaan pysyvästi 370 miljoonalla eurolla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki sopeutustoimet jäävät seuraavalle eduskuntakaudelle ja seuraavan hallituksen vastuulle.

Valtiontalouden alijäämä on jatkunut jo 12 vuoden ajan. Kuntatalous on viimeisen 24 vuoden aikana ollut 22 kertaa alijäämäinen. Julkisen talouden suunnitelmassa kerrotaan, että sekä valtio että kunnat ovat alijäämäisiä joka vuosi kuluvalle kehyskaudella. Valtiontalouden alijäämä saattaa siis venyä 16 vuoden mittaiseksi. Julkisen talouden suunnitelman tulisi sisältää keinot valtiontalouden tervehdyttämiseksi ja jatkuvan alijäämän saamiseksi kuriin.

***Talouden näkymät***

Koronapandemian arvioidaan olevan käytännössä ohi kuluvan vuoden loppupuolella. Tästä odotetaan seuraavan voimakasta talouskasvua lähivuosina, kun patoutunut kysyntä ja kertyneet säästöt purkautuvat taloudelliseksi aktiviteetiksi.

Suomen julkinen talous on pysynyt alijäämäisenä jopa nousukausien aikana, ja lisäksi tulevaisuudessa häämöttää väestön ikääntymisen aiheuttama kestävyysvaje.

Talouden tasapainottamisen keinot ovat verojen korottaminen, menojen leikkaus ja rakenteelliset uudistukset. Suomen veroaste on jo valmiiksi korkea, joten merkittävää korottamisen varaa ei ole. Rakenteelliset uudistukset ja menoleikkaukset ovat poliittisesti hankalia toteuttaa, ja niiden hyöty seuraa viiveellä. Hallitus on toistaiseksi suosinut lähinnä sellaisia uudistuksia, jotka eivät juuri julkisen talouden tasapainoa paranna. Hallitus ei ole myöskään osoittanut halukkuutta menoleikkauksiin, vaan pikemminkin päinvastoin.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

***Finanssipolitiikan linja***

Menokehysten ylitys ei ole vuoden 2022 ja erityisesti vuoden 2023 osalta perusteltavissa koronapandemiassa. Pandemian arvioidaan olevan käytännössä ohi kuluvan vuoden loppupuolella ja lähivuosien talouskasvun ennustetaan olevan voimakasta. Hallitus haluaa siis ideologisista syistä kasvattaa menoja ja siten pitää yllä tarpeettoman suurien budjettivajeita. Hallituksella on toki oikeus yksipuolisesti irtisanoutua kehysmenettelystä ja EU:n finanssipolitiikan sääntökehikoista, mutta se tulisi tehdä avoimesti. Hallituksen tulisi myöntää, että se ei enää halua sitoutua kehysmenettelyyn eikä halua ratkaista keskipitkällä aikavälillä liian suurta budjettivajetta tai pitemmällä aikavälillä kestävyysvajetta.

Talouden tasapainottaminen onkin jäämässä seuraavalle hallitukselle, ja koska tasapainottamista lykätään tarpeettomasti, seuraavan hallituksen toimien on oltava vastaavasti jyrkempiä. Hallituksen talouspoliittinen linja vaarantaa julkisen talouden ohella myös hallituksen poliittisen perinnön, sillä kieltäytymällä luopumasta ohjelmansa mukaisista menolisäyksistä ja hankkeista istuva hallitus varmistaa, että seuraava hallitus joutuu luopumaan kaikista niistä.

***Työllisyysuudistukset***

Valtiovarainministeriö arvioi hallituksen esittämien työllisyysuudistusten vaikutuksen jäävän merkittävästi hallituksen ilmoittamaa arviota vähäisemmäksi. Lisäksi julkisen talouden tasapainottamista nämä toimet eivät merkittävästi edistä, sillä suuri osa ilmoitetuista toimista kasvattaa menoja ja oletetut hyödyt toteutuisivat myöhemmin.

Työperäisen maahanmuuton edistämisen listaaminen työllisyysuudistukseksi edellyttäisi realistista maahanmuuttopolitiikkaa ja sen myöntämistä, että kaikki työperäiseksi kutsuttu maahanmuutto ei tasapainota julkista taloutta. Keskustelu tulorajoista, toimialoista, oikeudesta maassaoloon ja sosiaaliturvaan pitäisi käynnistää heti.

Aidosti työperäinen maahanmuutto on tervetullutta, kunhan työperäisen oleskeluluvan edellytyksenä ovat riittävän korkeat tulot. Mikäli matalapalkka-aloille tarvitaan välttämättä lisätuloja ulkomailta, tulee katkaista yhteys maahan tulemisen ja maahan jäämisen väliltä eli estää esimerkiksi oikeus sosiaaliturvaan, perheen yhdistämiseen, pysyvään oleskelulupaan ja kansalaisuuteen.

***Rakenteelliset uudistukset***

Hallituksen esittelemät talouden kestävyyttä parantavat uudistukset ovat luonteeltaan epämääräisiä ja konkreettisia vailla. Julkisen hallinnon tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden tehostaminen ja palveluprosessien kehittäminen kuulostavat toki hienoilta, mutta on ilmeistä, että niillä pyritään pikemminkin oikeuttamaan menokurin puutetta kuin ratkaisemaan julkisen talouden kestävyysvajetta.

***Hallinnonalakohtaisia kysymyksiä***

Kuten aina, yksikään hallinnonala ei kerro tilanteensa olevan erinomainen ja suojele leikkauksille. Siksi hallituksen epäkiitolliseksi tehtäväksi jää arvioida, mitkä alat tarvitsevat lisäpanostuksia

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

ja missä leikkausvaraa olisi. Lakivaliokunnan lausunnossa tuodut huolet käsittelyaikojen pidentymisestä ja oikeusvaltion periaatteiden vaarantumisesta tulisi ottaa vakavasti. Pitkittyminen luo myös taloudellista epävarmuutta.

Väyläverkon kehittämistä ja korjausvelkaa olisi voitu toteuttaa enemmän, etenkin EU:n niin sanotun elpymisrahaston kansallisella saannollamme.

Rahapelitoiminnan tuottojen laskun kompensointi julkisilla varoilla on väliaikaisesti ehkä perusteltu ratkaisu, mutta kasvattaa julkisen talouden kokoa ja menoja, kun suunnan pitäisi olla toinen.

***Kestävä kehitys***

Ilmastokysymyksessä maailman kirein tavoite olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä on riskinen strategia. Tavoitteen toteuttaminen nostaisi ihmisten elinkustannuksia ja heikentäisi kansainvälistä kilpailukykyämme, eli haitat ovat varmat. Suomen jalansija ja etumatka ilmastoystävällisen teknologian saralla on kuitenkin epävarmaa. Hallituksen ilmastopolitiikka on siis julkisen talouden kestävyyskannalta epävakautta lisäävä ja riskejä kasvattava.

Ilmaston ohella tai peräti sijaan tulisi kiinnittää huomiota konkreettisiin uhkakuviin, joissa ylikansallinen lainsäädäntö ja tarpeet uhkaavat kansallista etuamme. Kaivosteollisuuden ei tule antaa hyödyntää kansallisomaisuuttamme ilman riittävää katsottavia taloudellisia korvauksia ja vastuuta mahdollisesti aiheuttamistaan vahingoista. Suomalaiset metsät eivät ole yhteiseurooppalainen hiilinielu eikä niitä tule päästää ylikansallisen päätöksenteon alaisiksi. Pohjavetemme tulee pitää kansallisissa käsissä eikä ilmasto- ja metsäasioissa tutuksi tullutta EU:n tai muiden tahojen valtapyrkimyksiä tule sallia.

***Hyvinvointialueiden talous***

Niin sanottu sote-uudistus on hallituksen konkreettisista teoista suurin ja vaikutuksiltaan kauaskantoisin. Asiantuntijalausuntojen valossa on kuitenkin ilmeistä, että se etenkin lyhyellä aikavälillä vain kasvattaa menoja, ja pitemmälläkin aikavälillä säästöt syntyisivät "tehostumisesta", jonka konkretiaa tai edes yhteyttä sote-uudistukseen ei avata mitenkään. On todennäköistä, että valmistelun ja päätöksenteon kompromissien takia uudistuksen ilmeiset heikkoudet jäävät tulevien hallitusten murheiksi. Olisi kohtuullista, että hallitukset eivät tällä tavalla sitoisi tulevien hallitusten toimintaa, vaan pyrkisivät valmistelemaan jo valmiiksi ehjät kokonaisuudet.

***Kuntatalous***

Koronan perusteella valtiolta kunnille ohjatut varat ovat kuluvana vuonna pitäneet kuntien taloudet pinnan yläpuolella, ja vielä seuraavanakin vuonna tilannetta voidaan pitää kohtuullisena. Pian tämän jälkeen kuntien talousnäkömät heikkenevät kuitenkin nopeasti.

Samanaikaisesti sote-uudistus leikkaa kuntien menoista ja tuloista noin puolet pois. Useassa kunnassa nämä eivät kuitenkaan ole yhtä suuret, jolloin menojen ja tulojen epäsuhta ja sote-uudistuksen alkuvaiheet aiheuttanevat merkittäviä ongelmia. Hallituksen tulisikin pyrkiä vähentämään

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

kuntien taloudellista epävarmuutta ja samanaikaisesti huolehtia pitkän aikavälin kestävyydestä supistamalla kunnille säilytetyjä tehtäviä.

***Valtion taloudelliset vastuut ja riskit***

Vientitakuiden räjähdysmäinen kasvu ja keskittyminen muutamalle toimialalle ovat olleet riski, joka on koronakriisin myötä realisoitunut osittain. Hallituksen tulisi pyrkiä pienentämään takauksista aiheutuvia riskejä lisäämällä vientitakuiden hajautusta sekä supistamalla takauksia.

Toinen vastuiden ja riskien lähde, eli EU ja rahaliitto, sivuutetaan julkisessa keskustelussa liian helposti. Tämän takia jokaikinen tukipaketti ja liittovaltioaskel tulee aina kiireellä ja yllätyksenä, vaikka kehityksen pitempi kaari on ollut etukäteen selvä alusta asti.

Esimerkinomaisesti EU:n niin sanottu elpymispaketti perustettiin siksi, että Italia ilmoitti, ettei sille kelpaa lainamuotoinen tuki eikä ainakaan rahoituksen ehdollisuus. Periaatteellinen keskustelu unionin luonteen muuttumisesta ja yhteisen velan ja tulonsiirtojen hyväksyttävyydestä ja reunaehdoista on käymättä, eivätkä Suomen lausumina esittämät reunaehdot ole sitovia eivätkä varsinkaan uskottavia.

On turha esittää, että maamme on päättävissä pöydissä, jos aina suostumme kaikkeen meille ehdotettuun.

***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

***Vastalauseen kannanottoehdotus***

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus palaa noudattamaan valtiontalouden menokehyyksiä jo vuonna 2022, sillä koronapandemian arvioidaan tuolloin olevan ohi, talouden kasvussa ja elvytyksen tarpeen olevan vähäinen.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tasapainottaa julkisen talouden kestävyyttä ensisijaisesti menoleikkauksilla.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa huolella valtion velka- ja takausvastuiden kehitystä ja pyrkii vähentämään kokonaisvastuita sekä riskien keskittymistä.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus vähentää kuntia sitovaa normistoa ja huolehtii kuntien kyvystä selvitä taloudellisesti suomalaisten peruspalveluista.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee viipymättä kuntatalouden kestävyystiekartan ja päättää kuntataloutta tukevista toimenpiteistä jo ennen syksyä.*

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudelleenarvioi hallitusohjelmansa hankkeet ja peruuttaa ei-välttämättömät pysyviä kuluja lisäävät hankkeet.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu oppivelvollisuuden laajentamisesta toisen asteen koulutukseen ja panostaa esiopetukseen ja peruskouluun sekä toisen asteen sisällölliseen uudistamiseen tavoitteenaan, että kaikki nuoret suorittavat toisen asteen tutkinnon.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että osana perusopetuksen tason ylläpitämistä ja opetusryhmien koon pitämistä maltillisena pienten lähikoulujen valtion tuki asetetaan riittävälle tasolle.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus puuttuu välittömästi ja päättäväisesti jengiytymisketjuun, jotta Suomi välttyisi Ruotsin kaltaiselta nuorten oirehtimiselta.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus muuttaa ilmastopoliittisia tavoitteitaan vastaamaan EU:n sitovia minimitasoja, ettei maamme kilpailukykyä heikennettäisi tarpeettomasti.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä valmistelee maamme kansainvälisen kilpailukyvyn varmistavan ohjelman.*
- 12. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei vaaranna metsäteollisuutemme toimintakykyä EU:n hiilinieluneuvotteluissa taipumalla itsemääräämisoikeutemme kaventamiseen tai metsiemme käyttöoikeuksien kansalliseen vapaaehtoiseen rajoittamiseen.*
- 13. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa metsien hakkuumahdollisuudet kotimaisen teollisuuden kasvavia tarpeita vastaavasti.*
- 14. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei ilmastopoliittikan tai muidenkaan syiden nojalla korota liikenteen ja asumisen energiaveroja.*
- 15. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei valmistele maakuntaveron käyttöönottoa.*
- 16. Eduskunta edellyttää, että turpeen energiakäytön verotusta ei kiristetä, vaan laskeetaan, täten turvaten turveteollisuutemme toimintakykyä ja parantaen maamme energiaomavaraisuutta ja vaihtotasetta.*
- 17. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii maahanmuuttopoliittisen ohjelman, jolla minimoidaan humanitaarinen maahanmuutto ja muutetaan se väliaikaiseksi, ja työperäisessä maahanmuutossa korostetaan kykyä tulla toimeen työtulolla ja palautetaan ajalliset ja tuloajalliset karensit maahanmuuttajien oikeuteen sosiaaliturvaan.*
- 18. Eduskunta edellyttää, että hallitus kategorisesti kieltäytyy uusista Euroopan unionin jäsenten välisiä tulonsiirtoja ja yhteisvastuita kasvattavista tai virallistavista hankkeista.*
- 19. Eduskunta edellyttää, että hallitus asettaa tavoitteeksi Euroopan unionin kehittämisen yhteistyöalueeksi, joka hoitaa vain kauppapoliittisia ja muita tehtäviä, jotka erityisesti edellyttävät ylikansallista yhteistyötä.*

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 1 /ps**

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee viipymättä suunnitelman Euroopan talous- ja rahaliiton hajoamisen varalle.
21. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii viipymättä suunnitelman Suomen kansallisen omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja maataloustuotannon turvaamiseksi kaikissa oloissa.
22. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisesti sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen tavoitteina köyhyyden ja syrjäytyneisyyden poistaminen, ihmisten oman aktiivisuuden ja työllistymisen lisääminen sekä kustannusten alentaminen.
23. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa oikeusvaltiokehitystä sekä edistää sananvapauden toteutumista ja suoraa demokratiaa.
24. Eduskunta edellyttää, että eläkeläisten verotusta on muutettava oikeudenmukaisempaan suuntaan siten, että kaikki tulolajit olisivat verotukseltaan keskenään vertailukelpoisia.
25. Eduskunta edellyttää, että harmaan talouden torjunnan toimenpiteitä tehostetaan ja huomioidaan teknologinen kehitys, digitalisaatio, rajat ylittävä toiminta ja EU:n elpymispaketti.

Helsingissä 18.6.2021

Ville Vähämäki ps  
Sami Savio ps  
Lulu Ranne ps  
Jari Koskela ps

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp  
Vastalause 2 /kok**

**Vastalause 2 /kok**

**Perustelut**

Olemme syvästi huolissamme hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden tulevaisuudesta. Ilman kestävää julkista taloutta meillä ei ole maailman parasta peruskoulua, toimivia terveystalouksia, vanhustalouksia, varhaiskasvatusta, sujuvaa joukkoliikennettä ja muitakaan yhteiskunnan palveluita. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamista laajoista palveluista on laaja yhteisymmärrys, mutta se edellyttää palveluiden rahoituspohjan turvaamista. Muuten tuleville sukupolville ei voida taata edes nykyisen laajuisia palveluita. Julkisen talouden suunnitelman keskeinen tavoite koronan jälkeen tulisi olla ihmisten hyvinvoinnin ja tulojen kasvattaminen sekä uskottavuuden palauttaminen Suomen kykyyn hoitaa julkista taloutta vastuullisesti.

Hallitus kasvatti valmiiksi alijäämäisen julkisen talouden velkaantumista hallituskauden alussa ennen koronakriisiä. Hallitus päätti uusista pysyvistä 1,4 miljardin euron lisämenoista jo ilman vastaavia julkisen talouden tuloja kasvattavia päätöksiä. Sen jälkeen koronavirusepidemia on vaikuttanut tuntuvasti julkiseen talouteen, kun hallitus on kasvattanut alijäämän historiallisen suureksi. Lähivuosien talouskasvu vahvistaa julkista taloutta, mutta tarkastelujaksolla julkisen talouden arvioidaan jäävän kriisiä edeltänyttä aikaa huomattavasti alijäämäisemmäksi.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvaa 2,6 prosenttia vuonna 2021, 2,5 prosenttia vuonna 2022 ja 1,5 prosenttia vuonna 2023. Myös muiden taloudellisten ennusteita laativien tahojen arviot ovat saman suuntaisia. Yksityisen kulutuksen arvioidaan kasvavan nopeasti säästämisen purkauksessa kulutukseen. Vienti ja investoinnit elpyvät maailmantalouden kasvunäkymien myötä, mutta asuinrakennusinvestointien lasku hidastaa investointien kasvua vuonna 2021. Yrityskyselyiden mukaan julkisen talouden alijäämiä kasvattava talouspolitiikan viritys kuitenkin vaimentaa investointien kasvua ja vaimentaa rekrytointiaikomuksia.

Työllisten määrän ennustetaan kääntyvän kasvuun, mutta palveluiden hidas toipuminen pitää kasvua hitaana. Pitkään jatkuneet rajoitukset kokoontumisessa, ravintoloille sekä matkailussa pitkittävät palvelualojen vaikeuksia. Työllisten määrä ylittää vuoden 2019 tason vasta vuonna 2023, kun työllisyysasteen arvioidaan nousevan runsaaseen 73 prosenttiin. Työttömyys kohtaa rakenteellisen tason jo loppuvaalikauden aikana, kun epidemian väistyttyä loputkin lomautetut ja koronan vuoksi työttömäksi jääneet työllistyvät.

Julkisen velka kasvoi voimakkaasti vuoden 2020 aikana. Velkasuhde nousi lähes 10 prosenttiyksikköä korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan tulevina vuosina julkisen talouden velkasuhteen kasvu tulee kiihtymään ja ylittää 100 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen pian 2040-luvun alussa. Suomella ei ole suunnitelmaa edes julkisen talouden velkasuhteen kasvun pysäyttämiseksi.



**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

***Kriisin aikana elvyttävä politiikka on perusteltua, mutta heikko rakenteellinen asema edellyttää uudistuksia***

Finanssipolitiikan viritys on ollut erittäin elvyttävä, joka on ollut poikkeuksellisessa kriisitilanteessa perusteltua. Voimakas velkasuhteen kasvu kuitenkin heikentää jo ennen kriisiä merkittävästä rakenteellisesta alijäämästä kärsinyttä julkista taloutta. Siksi on tärkeää, että julkisen talouden alijäämiä pienennetään ripeästi. Valitun talouspolitiikan uskottavuus olisi vaatinut voimakaiden elvytystoimien rinnalle konkreettiset päätökset julkista taloutta vahvistavista toimista heti kriisin jälkeen.

Hallitus on ideologisista syistä valinnut ainoaksi elvytyskeinoksi julkisten menojen lisäämisen. Muissa keskeisissä kilpailijamaissamme, kuten Ruotsissa, myös verotuksen voimakasta keventämistä sekä progression purkamista on käytetty korona-elvytykseen. Suomen Pankin (30.4.2020) simulaation mukaan veroelvytys nostaisi taloudellista aktiviteettia pidemmällä aikavälillä. Suomen poikkeuksellisen korkea kokonaisveroaste ja kireä työn verotus hidastavat kasvua.

***Hallituksen talouspolitiikan keskeisillä keinoilla ei saavuteta alimitoitettuja tavoitteita***

Hallituksen talouspolitiikan linja on kirjattu hallituksen julkisen talouden tiekarttaan. Siinä on linjattu keskeiseksi tavoitteeksi julkisen velkasuhteen tasaantuminen 75 prosenttiin vuosikymmenen puoliväliin mennessä. Talouspolitiikan arviointineuvoston lausunnossa valtiovarainministeriölle kuitenkin todetaan: "Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2022—2025 ei esitä suunnitelmää julkisen talouden tilan kohentamiseksi vuoden 2023 jälkeen." Valtiovarainministeriön arviion mukaan velkasuhteen kasvu päinvastoin kiihtyy koko 2030-luvun ylittäen 100 prosentin rajan pian 2040-luvun alussa.

Hallitus lisäsi vaalikauden alussa pysyviä menoja noin 1,4 miljardilla eurolla. Menolisäykset sitouduttiin kattamaan julkista taloutta vahvistavilla päätöksillä, joista merkittävin oli työllisten määrää lisäävät päätökset. Hallitus on tehnyt päätökset yhteensä 370 miljoonan euron menojen pienentämisestä vuonna 2023. Vuoden 2019 määrärahojen kokonaismäärä oli 56,1 miljardia euroa. Julkisen talouden suunnitelman mukaan vaalikauden viimeisenä vuonna 2023 budjettitalouden menot ovat kasvaneet 77,3 miljardiin euroon. Alijäämä on arviolta -8,9 miljardia euroa vuonna 2023.

Useiden uusien lakisäätelysten tehtävien rahoitus jätetään tuleville hallituksille. Hallitus on päättänyt useista lakisäätelisyistä tehtävistä, joille se ei ole useiden asiantuntija-arvioiden mukaan varannut edes hallituskaudella riittävästi varoja. Esimerkiksi oppivelvollisuusiän korottaminen, hoitajamitoitus, hoitovelka, hoitajajonojen purkaminen sekä hoitotakuun kiristäminen ovat joko jo säädettyjä tai hallituksen linjaamia menoja pysyvästi kasvattavia päätöksiä, jotka tulevat täysimääräisinä voimaan vasta vaalikauden jälkeen. Niiden rahoittamiseen ei ole esitetty keinoja.

Hallituksen maakunta-sote-esityksen hyväksyminen tulee heikentämään julkista taloutta varmasti lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, mutta ei tarjoa riittäviä kannustimia laadukkaiden ja tehokkaiden palveluiden tuottamiseen pitkällä aikavälillä. Maakunta-soten keskeinen sisältö on uusi hallinnon ja verotuksen taso sekä palvelutuotannon keskittäminen julkisiin käsiin. Lyhyellä aikavälillä veronmaksajien kannettavaksi tulevat 3—4 miljardin euron muutuskustannukset vuoteen

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

2030 mennessä. Tämän jälkeen menosäästöt toteutuvat vain, jos hyvinvointialueilla on toimivat kannustimet tehokkaaseen palvelutuotantoon. Hyvinvointialueilla on valiokuntien lähes yksimielisen talousasiantuntijoiden lausuntopalautteen mukaan olemattomat kannustimet kustannustehokkuuteen — päinvastoin, niillä on kannustimet jopa menojen paisuttamiseen. Pitkällä aikavälillä investointien heikot kannustimet sekä tunnetusti tehokkaamman yksityisen sektorin voimakas ideologinen rajoittaminen lisäävät menopaineen kasvua. Liian pienien hyvinvointialueiden ennakoidaan jo nyt ajautuvan liitoksiin lähitulevaisuudessa, mikä vähentää sote-hallinnon mahdollisuuksia kehittää palveluiden sisältöä. Heikkenevä palveluiden laatu nostaa menopainetta entisestään.

Hallituksen on määrä vahvistaa julkista taloutta kahdella miljardilla eurolla tekemällä päätöksiä, jotka lisäävät työn tarjontaa noin 80 000 ihmisellä. Työllisyyttä vahvistavat päätökset ovat rajusti alimitoitettuja asetettuun tavoitteeseen nähden, eikä julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus ole vaalikauden aikana tekemässä uusia riittäviä päätöksiä. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että hallituksen päätökset kustannukset huomioiden vahvistaisivat julkista taloutta noin 300 miljoonalla eurolla vuoden 2029 tasossa. Arvioon eivät kuitenkaan lukeudu hallituksen tekemät julkista taloutta ja työllisyyttä heikentävät päätökset. Esimerkiksi Valtiontalouden tarkastusviraston (9.11.2020) arvion mukaan hallituksen työllisyyttä ja julkista taloutta heikentävien päätösten vaikutus oli jopa yli -600 miljoonaa euroa. Etlan lausunnossa valtiovarainministeriölle (20.5.2021) todetaankin: "Työllisyyden aikaansaamilla tuloilla oli tarkoitus rahoittaa hallitusohjelman pysyviä menolisäyksiä, mutta puoliväliriihen päätösten jälkeen toimien yhteisvaikutus on vain -30 — +350 milj. euroa eli 0 % — 17 % tavoitteesta." Ilman uusia merkittäviä työllisyyspäätöksiä hallituksen työllisyyspolitiikka tulee epäonnistumaan.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että hallitus olisi päättänyt puoliväliriihessä keinoista 40 000—44 500 työllisen saamiseksi. Tämä ei kuitenkaan ole vakiintuneen tavan mukainen valtiovarainministeriön arvio. Hallitus on luopunut valtiovarainministeriön tutkimukseen perustuvista työllisyyspäätösten vaikutusarvioista, vaikka se hallitusohjelmassa lupaa sitoutua tietopohjaiseen päätöksentekoon. Julkisen talouden menopolitiikan virittäminen tulevaisuuden epävarmoille työllisyysodotuksille on lähtökohtaisesti riskialtista.

Hallitus ei edes tavoittele julkisen talouden vahvistamista siten, että se kestäisi ikäsidonnaisten menojen kasvun ilman, että velkaantuminen ajautuu kestäättömälle uralle. Kestävyysvajeella kuvataan, kuinka paljon julkista taloutta tulisi vahvistaa, jotta velkaantuminen ei ajaudu kestäättömälle uralle. Valtiovarainministeriön laskeman kestävyysvajeen perusteella julkista taloutta tulisi vahvistaa kahdeksalla miljardilla eurolla, jotta edes nykyisen laajuiset julkiset palvelut ja tulonsiirrot voidaan uskottavasti turvata. Hallitus ei edes tavoittele kestävyysvajeen kuromista umpeen.

***Kehysbudjetoinnista luopuminen oli vastuuton päätös***

Historiallisen julkisen talouden suunnitelmasta tekee hallituksen päätös romuttaa kehysbudjetoinnin periaatteet. Kehysbudjetoinnilla on ollut vahva parlamentaarinen tuki vasemmistosta oikeistoon jo vuodesta 1991 eli pääministeri Ahon (kesk.) ja valtiovarainministeri Viinasen (kok.) ajoista lähtien. Aina vaalikauden alussa hallituksen sopima neljän vuoden menojen enimmäismäärä on suojellut veronmaksajia poliitikkojen holtittomimmalta rahankäytöltä.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

Puoliväliriihessä Marinin hallitus päätti kuitenkin rikkoa sopimansa vaalikauden menotason lisäämällä menoja 0,9 miljardilla vuonna 2022 ja 0,5 miljardilla eurolla vielä vuonna 2023. Nämä lisämenot kasvattavat suoraan alijäämää. Valtiontalouden tarkastusviraston (2020) finanssipolitiikan tarkastuskertomuksessa todetaan, että "kehysääntöön palaaminen vuodesta 2021 eteenpäin on tärkeää, jotta kehysääntöön uskottavuus säilyy". Marinin hallitus toimii kuitenkin päinvastoin. Kehyksen ulkopuolelle siirrettiin yhteisymmärryksessä koronaan liittyvät välittömät kustannukset. Ne kattavat lähes 1,7 miljardia euroa, eikä menorajoite koske niitä. Koronaepidemialla ei voi perustella historiallista päätöstä romuttaa kehukset.

Kehyksiin palaaminen olisi koronatilanteen perusteella täysin mahdollista ensi vuonna, vaikka niin sanottu poikkeusolojen mekanismi onkin vielä nimellisesti käytössä. Hallitus kuitenkin nostaa aiemmin sovittua julkisten kehysmenojen tasoa ensi vuonna peräti 0,9 mrd. eurolla "ennakoimattomien menomuutosten" ja "hallituksen tarpeelliseksi katsomien uudistusten toteuttamisen" takia. Ennakoimattomat menot eivät liity koronaan. Koronan hoito ja muut suhdanneluonteiset menot ovat kehysmenojen ulkopuolella, ja poikkeusolojen mekanismi sallii vain 0,5 miljardin euron kehyslaskun. Kehyksiä nostetaan myös vuodelle 2023, jolloin noususuhdanne on jo pitkällä.

Hallitus on siis lisäämässä julkisia menoja ja syventämässä alijäämiä nousukauden huipulle. Hallitus ei riko menokehysä koronaan liittyvien kustannusten vuoksi vaan siksi, että se on päättänyt lisätä pysyviä menoja entisestään miljardeilla euroilla. Hallitus ei tee suhdanteita tasaavaa vaan suhdanteita kiihdyttävää finanssipolitiikkaa. Finanssipolitiikan keventäminen suhteessa aiempiin lupauksiin uhkaa kiihdyttää myös kustannusten nousua niin, että kilpailukykyämme kärsii.

Marinin hallituksen valitsema linja on pidäkkeettömän velkaantumisen tie. Kehysääntöön romuttamalla ei paisuteta menoja ja julkisen talouden alijäämää ainoastaan vaalikauden aikana, vaan heikennetään ratkaisevasti luottamusta suomalaisten kykyyn hoitaa vastuullisesti taloutta. Vasemmistohallituksen paisuvat velat ovat lopulta vain tulevaisuuteen siirrettyä verotusta. Valittu pidäkkeettömän velkaantumisen talouspolitiikan linja uhkaa suomalaisten hyvinvoinnin kasvua ja murentaa hyvinvointivaltion rahoitus pohjan pysyvästi.

***Koronan jälkeinen kasvu ja hyvinvointipalveluiden turvaaminen edellyttävät talouspolitiikan rytmimuutosta***

Koronan jälkeisen talouspolitiikan tulee tukea ihmisten hyvinvoinnin ja tulojen kasvua kestäväällä tavalla. Talouspolitiikan tulisi luoda ihmisille mahdollisuuksia lähtökohdista riippumatta. Hyvinvointi syntyy lopulta työstä ja yrittäjyydestä. Talouspolitiikan tavoitteet tulisi asettaa tukemaan poikkeuksellisen koronaepidemian jälkeistä kasvua.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea, jossa yrittäjällä on mahdollisuus ottaa riskiä, onnistua ja epäonnistua, kasvattaa yritystään ja palkata ihmisiä töihin. Kokoomus ottaisi Suomen tavoitteeksi työntantajayritysten määrän kasvattamisen 90 000:sta 100 000:een ja pk-yritysten määrän 20 000:sta 25 000:een. Varmistetaan yrityksille kannustava ja ennakoitava toimintaympäristö. Rakennetaan Suomeen toimivia markkinoita, reilua kilpailua ja sujuvaa sääntelyä. Tehdään valtiosta ja kunnista yrityksen kumppaneita — ei kamppajia. Viranomaisten lupaprosesseille on säädettävä käsittelyaikatakuu. Helpotetaan yritysten investointeja kannustavalla verotuksella.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea, jossa ihmisillä on mahdollisuus vaurastua osaamisella, ahkeruudella, työllä ja yrittämisellä. Haluamme, että suomalaiset voivat keskimäärin kasvattaa nettovarallisuuttaan 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Haluamme myös, että Suomen nettoinvestoinnit aineelliseen ja aineettomaan pääomaan saadaan käännettyä reilusti positiiviseksi. Talouskasvun pitää näkyä suomalaisten vaurastumisena. Hyvinvointi ei ole vain julkisia tulonsiirtoja. Köyhtymisen vastakohta on vaurastuminen. Vaurastumisen mahdollisuudet tulee tarjota kaikille lähtökohdista riippumatta. Vaurastumisen edellytykset syntyvät työstä, osaamisesta ja investoinneista. Suomessa nettoinvestoinnit eli investointien ja poistojen välinen erotus on ollut viimeisen vuosikymmenen keskimäärin lähellä nollaa. Vertailumaissa aineettomiin investointeihin satsataan enemmän. Tulevaisuuden kasvu rakentuu osaamiselle. Siksi on luotava uskoa, että Suomi on maa, jossa kannattaa investoida.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea, jossa jokaisella työikäisellä ja -kykyisellä on mahdollisuus tulla toimeen omalla työllään. Kokoomuksen mielestä Suomen on tavoiteltava 80 prosentin työllisyysastetta vuoteen 2030 mennessä, jotta hyvinvointipalveluiden rahoitus on turvattavissa. Kokoomus esitti vaihtoehtobudjetissaan kokonaisuuden, jonka vaikutuksia eduskunnan tietopalvelu arvioi soveltuvilta osin. Tietopalvelun laskelman mukaan reformit olisivat vahvistaneet työllisyyttä 18 000 ihmisellä jo lyhyellä aikavälillä. Tämä tarkoittaisi lähes 0,5 miljardin euron julkisen talouden vahvistumista. Kokoomus on esittänyt kokonaisuuden, jonka avulla pitkällä aikavälillä voidaan saada arvioiden mukaan jopa yli 120 000 uutta työllistä. Pitkällä aikavälillä kokonaisvaikutus julkiseen talouteen olisi jopa kolme miljardia euroa vahvistava.

Kokoomus haluaa pelastaa hyvinvointipalvelut ja puhtaan ympäristön myös tuleville sukupolville. Talouspolitiikan tavoitteeksi on asetettava julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kurominen ja talouskasvun ekologinen kestävyys. Jos haluamme säilyttää edes nykyisen laajuiset julkiset palvelut tuleville sukupolville, on julkisen talouden tervehtyttäminen välttämätöntä. Valtiovarainministeriön laskema kestävyysvaje kuvaa, kuinka paljon julkista taloutta on vahvistettava, jotta se ei ajaudu hallitsemattoman velkaantumisen tielle. Kestävyysvaje on valtiovarainministeriön mukaan noin 3 % suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoden 2024 tasossa. Sen umpeen kurominen siis edellyttää julkisen talouden vahvistamista noin kahdeksalla miljardilla eurolla.

Haluamme, että Suomi kykenee vähentämään päästöjä ilman, että suomalaisten kotien arki vaikeutuu tai elintaso laskee. Talous voi nimittäin kasvaa samaan aikaan, kun päästöt laskevat. 1990-luvulta päästöt ovat puolittuneet ja talous samaan aikaan kaksinkertaistunut. Päästöjen vähentäminen luo parhaimmillaan uusia työpaikkoja ja varmistaa perinteisen teollisuuden kilpailukyvyn.

***Työmarkkinareformien tulee tarjota ihmisille lisää mahdollisuuksia***

Työn tarjonta alkaa rajoittaa talouskasvua arvioiden mukaan pian vaalikauden lopulla. Pian vuoden 2022 jälkeen talouskasvun ennakoidaan palaavan vain hieman yli yhteen prosenttiin. Työllisyysreformien toteuttamiselle otollinen aika olisi juuri vuosien 2022 ja 2023 vahvan talouskasvun aikana.

Kokoomuksen vaihtoehtobudjetissa esittämien työllisyysreformien vaikutuksesta suomalaisten tulot kasvaisivat ja tuloerot säilyisivät maailman pienimpinä. Julkinen talous vahvistuisi verotulojen kasvun seurauksena. Eduskunnan tietopalvelun staattisen arvion mukaan vain vero- ja

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

etuusmuutoksien suora vaikutus etuusmenoihin olisi lähes puoli miljardia euroa vähentävä jo vuoden kuluessa. Kokonaisuuteen kuuluu kuitenkin monia osia, joiden yhteenlaskettu vaikutus lisäisi työllisten määrää jopa 120 000 ihmisellä. Tämä vahvistaisi julkista taloutta jopa kolmella miljardilla eurolla.

Kokoomus haluaa mahdollistaa aidon ja reilun paikallisen sopimisen kaikilla työpaikoilla. Työehtosopimukset määrittelisivät jatkossakin työsuhteen minimiehdot. Muista asioista voidaan sopia työpaikoilla, kun työnantajan ja työntekijän välinen luottamus on kunnossa. Jos yhteistä ymmärrystä ei löydy, noudatettaisiin työehtosopimusta. Paikallisen sopimisen edistämisen yhteydessä minimiehtojen toteutumisen valvontaa tehostettaisiin. Henkilöstön asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia työpaikoilla parannettaisiin lainsäädäntöuudistuksin. Neuvotteluasetelman on oltava tasapainoinen. Sopiminen tulee mahdollistaa myös liittoon kuulumattoman luottamusvaltuutetun johdolla tehtäväksi. Työpaikkakohtainen sopiminen lisäisi tutkitusti yritysten halukkuutta palkata rohkeammin lisää työvoimaa.

Ansiosidonnaista työttömyysturvaa tulee muuttaa niin, että etuus on työttömyyden alussa nykyistä parempi, minkä jälkeen tukisumma laskee joko tasaisesti tai portaittain työttömyyden pitkeytyessä. Jopa 60 prosenttia työttömyysjaksoista päättyy ensimmäisten kolmen kuukauden aikana. Tuen parantaminen ensimmäisten tukikuukausien aikana parantaa muutosturvaa, mutta lisää työvoiman liikkuvuutta, joka edelleen kasvattaa tuottavuutta. Ansiosidonnaisen porrastamisella on kyselyiden mukaan suomalaisten enemmistön tuki.

Etusjärjestelmäämme tulee muuttaa palkitsemaan ahkeruudesta. Toimeentulotukeen palautetaan pieni omavastuu, joka kannustaa asumaan edullisemmassa asunnossa ja purkaa kannustinloukkuja. Asumistuessa on jo omavastuu, mutta monella toimeentulotuki korvaa asumistuen jälkeiset asumismenot kokonaan. Tämä heikentää työnteon kannusteita, koska toisin kuin asumistuessa, pienikin lisätyö leikkaa nopeasti toimeentulotukea. Pieni omavastuu kannustaa etsimään edullisempaa asuntoa. Edullisemman asunnon löytämistä tuetaan kohdentamalla tuetut vuokra-asunnot paremmin kaikkein pienituloisimmille. Työttömyysturvan korotukset heikentävät kannusteita ottaa työtä vastaan, mikä taas heikentää työllisyyttä. Työttömyysturvaa tulee muuttaa kannustavammaksi tasokorjauksella sekä omavastuuosuuden palauttamisella. Ennusteita ripeämpi taloudellinen kasvu on peruste myös purkaa ansiosidonnaisen lisäpäivät nopeammin kuin hallitus on esittänyt.

***Julkisen hallinnon velvollisuus on veronmaksajien varojen vaikuttava ja tehokas käyttö***

Korona-aikana Suomessa etätyö sekä digitaalisten mahdollisuuksien hyödyntäminen on edennyt työpaikoilla voimakkaasti. Yrityksissä uudelleenarvioidaan työtapoja koronan jälkeisessä ajassa. Fyysisistä työtiloista luovutaan ja siirrytään kohti digitaalisten alustojen mahdollistamaa paikkariippumatonta työtä soveltuvien osin. Useilla työpaikoilla jopa globaalisti hajallaan olevien tiimien työskentely on ollut arkipäivää jo pitkään. Myös julkisessa hallinnossa tulee ottaa käyttöön uusia työtapoja sekä tehostaa julkista hallintoa. Julkisen talouden suunnitelmassa esitetään digitalisaation ja tuottavuuden vaikutuksena menosäästöjä hallinnon kuluihin sekä osana 370 miljoonan euron uudelleenkohdennuskokonaisuutta säästöjä matkustuskuluihin. Julkisen hallinnon tehokkuutta parantavat ohjelmat jäävät kunnianhimon tasoltaan vajavaisiksi.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

Julkisten menojen kasvua tulee kyetä hillitsemään. Julkisen talouden indeksikorotuksia tulisi tarkastella kriittisesti ja jättää heikosti perustellut indeksikorotukset toteuttamatta tilanteessa, jossa julkisten menojen taso on jäänyt hallituksen politiikan vuoksi merkittävästi korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä. Julkisten menojen suhdetta bruttokansantuotteeseen tulee hillitä tarkastelemalla kriittisesti niitä julkisen talouden mekanismeja, jotka automaattisesti kasvattavat menoja. Hallituksen päätös sopeuttaa julkista taloutta on vastuullinen, mutta talouden näkymä ei edellytä liian keveää finanssipolitiikan linjaa. Sen sijaan talouspolitiikan uskottavuus edellyttää, että menosopeutukset aloitetaan riittävän aikaisin tämän vaalikauden aikana. Hallituksen suunnitelmana on, että valtaosa säästöistä toteutuu tosiasiasa vasta vaalikauden jälkeen, vaikka se on jo kohdentanut menosäästöjä. Hallituksen päättämät menosopeutukset tuleekin toteuttaa jo vuodesta 2022 alkaen. Kokoomus kuitenkin vastustaa hallituksen suunnitelmia leikata tieteestä ja puolustusministeriön hallinnonalalta, kummastakin 35 miljoonaa euroa. Hallitus on julkisesti sitoutunut TKI-menojen nostamiseen neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta, mutta sen ainoa päätös TKI-menoista oli niiden leikkaaminen.

Osana työmarkkina- ja veroreformeja voidaan perustellusti karsia tehottomia yrityksille osoitettuja suoria tukia. Vuonna 2019 suoria yritystukia maksettiin noin 1,5 miljardia euroa, kun energiaveron palautukset lasketaan mukaan. Hallituksen oli tarkoitus karsia yritystukia noin 100 miljoonaa euroa, kun esimerkiksi Suomen Yrittäjien arvion mukaan karsittavia tukia olisi ollut jopa puoli miljardia euroa. Tehottomien ja tarpeettomien yritystukien karsimista tulee jatkaa ja antaa tilaa markkinoiden toiminnalle.

***Asumisen kustannusten hillintä asuntotuotantoa tukemalla ja asumistuen reformi***

Valtion tuet asumiseen ovat kasvaneet erittäin voimakkaasti kuluneen vuosikymmenen aikana. Vuodesta 2011 vuoteen 2021 yhteenlasketut tukimenot ovat kasvaneet lähes miljardilla eurolla. Erittäin voimakkaasti kasvaneet tuet eivät ole kuitenkaan vastaavalla tavalla parantaneet ihmisten asumisen laatua. Asumisen tuet vaativat kipeästi reformeja.

Suomi tarvitsee toimivampia asuntomarkkinoita. Toimivat asuntomarkkinat pitävät talouden rattaat pyörimässä. Asuntotarjontaa on lisättävä karsimalla byrokratiaa ja lisäämällä tonttimaata. Kokoomuksen mielestä asumisen tukijärjestelmä kaipaa remonttia.

Yleinen asumistuki on reilumpi tapa tukea yhdenvertaisesti kaikkien pienituloisten asumista kuin yhteiskunnan tukemien kohtuuhintaisten asuntojen tarjoaminen vain harvoille onnekkaille. Tästä huolimatta yleinen asumistuki muodostaa kannustinloukkuja ottaa vastaan kokopäiväistä työtä. Lisäksi yleistä asumistukea on muutettu vuosien mittaan yksi kulma kerrallaan.

Toisaalta asumisen hintaa erityisesti pääkaupunkiseudulla kasvattaa selvästi tarjontaa suurempi asuntojen kysyntä. Kokoomus esittää valtion asuntorahaston voimakasta hyödyntämistä tie- ja raideinfrastruktuurihankkeiden toteuttamisessa siten, että yksityisellä asuntotuotannolla voidaan vastata kasvavaan kysyntään. Asuntomarkkinoiden tarjonnan tasapainottuminen markkinaehtoisesti on paras tapa hillitä asumismenojen kasvua.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

***Tehokkaampaa kehitysapua***

Vain julkisella rahalla ei ole mahdollista saavuttaa kestäviä tuloksia kehittyvässä maissa. Julkisel-la rahalla voidaan rakentaa toimintaympäristöä, mutta muutoksen saavuttamiseksi on oltava yksityisiä investointeja ja yksityistä pääomaa. On edistettävä suomalaisten yritysten toimintamahdollisuuksia kehitysmaissa sekä tuettava paikallisia yrityksiä.

Finanssisijoituksilla edistetään pääomien kohdistumista yritystoimintaan, joka vuorostaan parantaa työllisyyttä. Kehitysmaissa ei ole riittävästi rahoituslähteitä, joten yritykset eivät kasva eivätkä työllistä. Kehitysmaissa työ on usein ainut väylä toimeentuloon, joten yritysten toimintaedellytysten parantamisella on kauaskantoisia vaikutuksia niin yksittäisten henkilöiden kuin maiden kehityksen kannalta. Kehitysyhteistyöhön tähän saakka esitetyistä lisämäärärahoista tulisi siirtää 50 miljoonaa euroa sijoitusmuotoiseen kehitysyhteistyöhön, joka voidaan toteuttaa valtion omaisuutta hyödyntämällä.

***Lopuksi***

Hallitus pettää lupauksensa sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa luvataan, ettei hallitus elä tulevien sukupolvien kustannuksella. Katsonne, että hallitus on pettänyt tämän lupauksensa, sillä hallitus ei julkisen talouden suunnitelman perusteella tule tekemään hyvinvoinnin kasvattamiseksi riittäviä päätöksiä.

Kauaskantoisin vaikutus on kehysbudjetoinnin romuttamisella. Budjettikehys on hallituksen lupaus veronmaksajille siitä, kuinka paljon veronmaksajien rahoja se vaalikauden aikana käyttää. On hallituksen omalla vastuulla tehdä tarpeelliset uudelleenkohdennukset, jotta tämä lupaus pidetään. Kuten valiokunnan saamasta painavasta asiantuntijapalautteesta ilmenee, ei menokehysten rikkomiseen ole olemassa kestäviä perusteluita pandemian jälkeisen historiallisen voimakkaan nousukauden aikana. Hallitus tuhlaa veronmaksajien rahoja ja vaarantaa luottamuksen suomalaisten kykyyn hoitaa talouttaan vastuullisesti.

Kokoomuksen esittämällä maltillisilla reformeilla ihmisten työtilaisuudet paranisivat ja tulot kasvaisivat. Kokoomuksen esittämien työllisyysreformien toteuttamisen, maakunta-soten perumisen, julkisen hallinnon tehokkuuden parantamisen sekä tarpeettomien yritystukien karsiminen seurauksena valtion kehysmenot laskisivat hallituksen alkuperäiseen kehystasoon. Hallituksen talouspolitiikan linjassa ei ole kyse siitä, ettei vaihtoehtoja olisi, vaan ideologisesta valinnasta elää velaksi.

Muissa Pohjoismaissa korkea työllisyysaste ja vahva julkinen talous ovat olleet jo pitkään arkipäivää. Suomenkin tulisi tehdä ansioturvasta velvoittavampi ja porrastaa se työttömyyden keston mukaan. Ansiosidonnaisen eläkekertymästä tulee luopua ja vuorotteluvapaasta on tehtävä syyperusteinen. Työperäistä maahanmuuttoa on lisättävä voimakkaasti keventämällä saatavuusharkintaa ja myöntämällä valmistuville ulkomaalaisille opiskelijoille pysyvä oleskelulupa. Työmarkkinat on saatava toimiviksi paikallista sopimista lisäämällä. Keinoja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden lupauksen lunastamiseksi on.

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

***Vastalauseen kannanottoehdotus***

- 1. Eduskunta edellyttää, että Suomelle asetetaan talouspolitiikan tavoitteiksi työllisyystavoitteen rinnalle yrittäjyystavoite, vaurastumistavoite ja kestävyystavoite.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hyvinvointipalveluiden turvaamiseksi talouspolitiikan tavoitteeksi asetetaan julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kurominen vuosikymmenen loppuun mennessä.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus asettaa vuoden 2022 talousarvioesityksen menot vuoden 2019 kehystasolle hinta- ja rakennekorjaukset huomioiden ja toteuttaa uudelleenkohdennukset jo vuonna 2022, mutta jättää toteuttamatta leikkaukset puolustukseen ja tutkimukseen. Hallitukselle kuuluu vastuu tehdä ratkaisut, joilla sen itse vahvistamassa kehystasossa pysytään.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo esityksen ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamiseksi niin, että etuustaso on korkeampi työttömyysjakson alussa ja laskee tasaisesti työttömyyden keston mukaan.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo esityksen ansiosidonnaisen lisäpäivien poistamisen aikataulun nopeuttamiseksi.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo esitykset etuusjärjestelmän kannustinloukkujen purkamiseksi.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo esityksen reilun paikallisen sopimisen edistämiseksi kaikissa yrityksissä.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää ohjelman, jolla parannetaan julkisten palveluiden vaikuttavuutta ja tehokkuutta sekä hillitään menojen kasvua.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus nostaa kunnianhimon tasoa julkisen hallinnon digi- ja tuottavuustavoitteessa.*
- 10. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo esityksen terapiatakuun toteuttamiseksi.*
- 11. Eduskunta edellyttää, että hallitus esittää uskottavan suunnitelman poliisien lukumäärän nostamiseksi 8 000:een.*



**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 2 /kok**

*12. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu ihmisten palvelut romuttavan maakuntahallintouudistuksensa.*

*13. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle esityksen sote-uudistuksesta, jonka avulla saavutetaan uudistukselle asetetut alkuperäiset tavoitteet: kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua.*

Helsingissä 18.6.2021

Matias Marttinen kok  
Sari Sarkomaa kok  
Timo Heinonen kok  
Markku Eestilä kok

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 3 /kd**

**Vastalause 3 /kd**

**Perustelut**

Valiokunnan mietinnössä todetaan, että julkinen talous jää koronakriisiä edeltävää tasoa alijäämäisemmäksi huolimatta lähivuosille ennakoidusta talouskasvusta. Työllisyys on palaamassa vuoden 2019 tasolle vasta vuonna 2023. Hallituksen toimet talouden avaamiseksi ja erityisesti pidemmän aikavälin talouskasvun vauhdittamiseksi ja työllisyyden parantamiseksi ovat riittämättömiä. Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin, joilla luodaan edellytykset vahvempaan talous- ja työllisyyskehitykseen lähivuosien aikana.

Hallituspuolueet kasasivat suuria odotuksia hallituskauden toukokuun puoliväliriiheen, jossa päätettiin julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025. Pitkäksi venyneiden neuvotte- luiden tulokset jäivät heikoiksi. Hallitus rikkoi kehykset lisäämällä merkittävästi menoja vaali- kauden loppuun asti. Sen sijaan työllisyystoimet jäivät niin heikoiksi, etteivät edes valtiovarain- ministeriön virkamiehet usko niiden tuottavan esitettyä määrää uusia työllisiä. Samalla hallitus pitää kiinni kalliista uudistuksistaan, jotka lisäävät julkisen talouden ja veronmaksajien taakkaa. Talouden tasapainottaminen ja työllisyyden nostaminen jätettiin tuleville hallituksille. Tämä ei ole kestävää politiikkaa.

Julkista taloutta heikentävät rakenteelliset ongelmat, ennen muuta väestön ikääntyminen ja työ- voiman väheneminen, eivät ole koronakriisin myötä hävinneet minnekään. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että julkista taloutta ovat viime vuosikymmenen aikana heikentäneet väestön ikääntyminen sekä talouskasvun vaimeneminen. Edelleen hallitus toteaa, että ilman jul- kista taloutta vahvistavia toimia velkaantuminen jatkuu myös koronakriisin jälkeen. Vaikka hal- lituksella on oikea tilannekuva, on se kuitenkin kykenemätön ryhtymään tarvittaviin toimenpitei- siin.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä peräänkuuluttaa vastuullista ja kestäväää talouspolitiik- kaa. Kehyssäännöstä tulee pitää kiinni ja julkisen talouden tasapainottaminen pitää olla ensisijai- nen tavoite. Julkisen talouden vahvistamiseksi tarvitaan vahvempia toimia erityisesti työllisyy- den parantamiseksi. Yksityisten yritysten toimintaedellytyksiä pitää parantaa saadaksemme in- vestointeja ja uusia työpaikkoja Suomeen. Vientiyriyten kilpailukyvyistä tulee pitää huolta. Työmarkkinoille tarvitaan lisää joustoja ja paikallista sopimista. Sosiaaliturvaa ja työttömyystur- vaa pitää kehittää niin, että työn vastaanottaminen olisi aina kannattavaa. Kannustinloukuista pi- tää päästä eroon. Toteutettujen ja suunniteltujen veronkiristysten sijaan tarvitaan oikein kohden- nettuja veronkevennyksiä, joilla tuetaan työllisyyttä ja kotitalouksien ostovoimaa. Hallituksen el- vyytystoimet on kohdennettu lähinnä hallinnon elvyttämiseen ja paisuttamiseen.

Kestävän julkisen talouden kannalta työllisyys on keskeisessä asemassa. Työllisyyden nostamis- ta ei voida jättää tulevien hallitusten vastuulle vaan työllisyyttä pitää nostaa jo tällä vaalikaudella. Työllisyys pitää koronakriisin jälkeen nostaa parilla prosenttiyksiköllä jo tämän vaalikauden ai- kana ja tehdä toimia, joilla se saadaan nostettua 80 %:iin vuosikymmenen loppupuolella. Työllisyyden parantamiseen eivät riitä pelkät julkiset investoinnit tai palkkatuen lisääminen. Tarvitaan

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 3 /kd**

toimia, joilla mahdollistetaan uusien työpaikkojen synty yksityiselle sektorille. Erityisen tärkeää on parantaa vientiteollisuuden kilpailukykyä.

Koronakriisin myötä on erityisen tärkeää panostaa perheiden ja lasten hyvinvointiin. Panostuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin tarvitaan. Perhepalveluihin ja koulutukseen tarvitaan lisäpanostuksia, ja ne pitää kohdentaa niin, että hyöty on mahdollisimman suuri. Julkisen talouden suunnitelmassa on varattu rahoitusta muun muassa oppivelvollisuuden pidentämiseen. Rahoituksen taso on kuitenkin niin pieni, että valtaosa kustannuksista jää kuntien kannettavaksi. Tämä ei ole kestävä, ja tämänkaltaiset uudistukset olisi pitänyt tässä tilanteessa jäädyttää.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että vanhustenhuollon tason parantamisesta pidetään kiinni kriisistä huolimatta. Hoitajamitoituksen asettaminen oli kannatettava uudistus. Kustannuksia ei kuitenkaan saa jättää kuntien harteille. Kunnille pitää täysimääräisesti korvata lakimuutoksen aiheuttamat lisäkustannukset.

Valiokunnan mietinnön mukaan keskeisin julkista taloutta pitkällä aikavälillä vahvistava rakenteellinen uudistus on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alussa. Hallituspuolueiden läpiviemä esitys ei tule tukemaan tätä tavoitetta. Hallituksen sote-uudistus tuo kustannusten kasvun hillitsemisen sijaan merkittäviä muutuskustannuksia, ja se pitää sisällään valuvikoja, jotka tulevat johtamaan kustannusten kasvuun pitkällä aikavälillä. Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä painottaa, että uudistuksen suurimpia ongelmia on ollut koko hankkeen ajan rahoitusmalli, joka ei tuo kestävyttä turvaamaan tulevaisuuden tasavertaiset palvelut. Hallituksen esitys ei sisällä riittäviä kannustimia hillitsemään kustannusten kasvua.

Riittävän kattavan ja toimivan sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi julkisen toimijan rinnalle tiiviiseen yhteistyöhön tarvitaan niin yksityisen kuin kolmannen sektorin toimijat. Hallituksen esitys ei tätä tue, vaan päinvastoin vaikeuttaa joustavia, kustannustehokkaita ja potilaslähtöisiä toimintamalleja. Alihankintojen rajoittaminen ja jäykät virkalääkärivaatimukset osaltaan vaikeuttavat yhteistyötä yksityisen ja julkisen sektorin välillä.

Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota kuntatalouteen. Mietinnössä todetaan, että koronaepidemian vuoksi myönnettyt tuet eivät poista taustalla olevia kuntatalouden kestävyysongelmia ja että kuntatalouden tilan arvioidaan heikkenevän voimakkaasti vuonna 2022. Hallituksen sote-uudistus tuo lisähaasteita jo ennestään vaikeuksissa oleville kunnille. Ns. hyvinvointialueille siirtyy kuntien omaisuutta, mutta kunnat eivät saa siirtyvästä omaisuudesta käypää korvausta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan epämääräiset linjaukset kuntien tukemisesta lisäävät entisestään epävarmuutta. Hallituksen sote-uudistus tulee heikentämään erityisesti pienten kuntien taloudellista kantokykyä ja tulee johtamaan kuntatalouden kriisiytymiseen.

Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyteen vaikuttaa myös päätös osallistua EU:n elpymisvälineen rahoittamiseen. Elpymisrahastoa varten annettava 750 mrd. euron lainanottovaltuus johtaa omien varojen järjestelmän muuttamiseen tavalla, jossa lopullisen menoerän tarkka arvioiminen on vaikeaa, koska lainan takaisinmaksuaika ulottuu vuoteen 2058 saakka eikä unionin rahoituskustannuksia tuona aikana voida tarkasti ennakoida. Myös nämä vastuut ovat osa Suomen kononaisuutta, jotka tulisi huomioida ja pystyä määrittämään tarkkarajaisesti. On myös huomi-

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 3 /kd**

oitava, että elpymisrahastoon liittyvät velvoitteet tulevat lisänä Suomen aikaisempiin, jo sovittuihin velvoitteisiin. Elpymisvälineeseen liittyvä järjestely sitoo eduskuntaa tämän päättäessä valtion talousarviosta vuoteen 2058 saakka. Lisäksi järjestely on taloudellisesti Suomelle epäedullinen, ei ainoastaan nettomaksajana vaan myös käytetyn korkotason kautta.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä pitää hallituksen toimia talouden ja työllisyyden parantamiseksi riittämättöminä. Hallituksen soite-uudistus tulee lisäämään julkisen talouden menoja ja samalla ajamaan lukuisat kunnat taloudellisiin vaikeuksiin. Hallituksen heikko talouspolitiikka ja huonosti valmistellut mittavat uudistukset vaarantavat hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden.

***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

***Vastalauseen kannanottoehdotus***

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi uudelleen talous- ja työllisyyspolitiikkansa vaikutukset ja ryhtyy välittömästi toimiin, joiden avulla vahvistetaan talouskasvua ja työllisyyttä.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin lisätäkseen työmarkkinoiden joustavuutta ja uudistaakseen sosiaaliturvaa niin, että työn vastaanottaminen olisi aina kannattavaa.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei nosta työnteen ja yrittäjyyden verotusta vaan pyrkii lisäämään työnteen ja yrittäjyyden kannustavuutta.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kuntatalouden vahvistamiseksi kuluvan vuoden jälkeen ja korvaa kunnille täysimääräisesti uusista velvoitteista aiheutuvat lisäkustannukset.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu pysyviä menolisäyksiä lisääviä uudistuksiaan ja uudistaa hallitusohjelmaa niin, että se on taloudellisesti kestävämmällä pohjalla.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy laajamittaisiin toimiin lapsiperheiden aseman parantamiseksi sekä lasten ja nuorten tukemiseksi koronakriisin takia.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus vetää pois esityksen hyvinvointialueiden perustamisesta ja palauttaa soite-uudistuksen uudelleen valmisteltavaksi parlamentaarisesti. Valmistelun tueksi hallituksen on tuotava kattavat ja uskottavat rahoituslaskelmat ja kustannusarviot koko julkisen talouden osalta.*

**Valiokunnan mietintö VaVM 12/2021 vp**  
**Vastalause 3 /kd**

*8. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa kattavan selvityksen Suomen kokonaiskustannuksista osallistumisesta EU:n elpymisvälineen rahoitukseen ja sen pitkän aikavälin vaikutuksista julkiseen talouteen.*

Helsingissä 18.6.2021

Sari Essayah kd